

Un conflicte en silenci en una regió oblidada: la crisi del Sàhara Occidental i l'evolució de la posició del Parlament Europeu

Carles Valle Cadafalch

Universitat Autònoma de Barcelona

vallecadafalch@gmail.com

ORCID: 0009-0001-6400-9798

Recepció: 07/09/2024

Acceptació: 17/06/2025

Publicació: 29/07/2025

Cita recomanada: VALLE CADAFALCH, C. (2025). "Un conflicte en silenci en una regió oblidada: la crisi del Sàhara Occidental i l'evolució de la posició del Parlament Europeu". *Quaderns IEE: Revista de l'Institut d'Estudis Europeus*, 4(3), 4-50. DOI: <<https://doi.org/10.5565/rev/quadernssee.98>>

Resum

Aquest article analitza el conflicte del Sàhara Occidental des de la perspectiva del dret internacional, posant especial èmfasi en la tensió existent entre els principis jurídics i els interessos estratègics, amb un focus particular en el paper de la Unió Europea. Tot i que la UE manifesta formalment el seu suport a les resolucions de les Nacions Unides que defensen el dret d'autodeterminació del poble sahrauí, els seus vincles econòmics, polítics i diplomàtics amb el Regne del Marroc han generat profundes contradiccions i desacords dins de les seves institucions, especialment al si del Parlament Europeu.

L'estudi s'inicia amb una revisió de l'origen del conflicte, centrant-se en l'enfrontament entre el Front Polisario i el Marroc, per després aprofundir en l'evolució de la postura del Parlament Europeu al llarg del temps. Es traça així el pas d'un compromís inicial amb la celebració d'un referèndum d'autodeterminació a una actitud progressivament més cautelosa, limitada principalment a qüestions humanitàries i a la defensa dels drets humans en el territori ocupat.

L'anàlisi també s'endinsa en l'entramat jurídic i polític de les relacions entre la Unió Europea i el Marroc, amb una atenció especial a la qüestió controvertida de l'explotació dels recursos naturals del Sàhara Occidental. Aquesta explotació no només perpetua el conflicte, sinó que esdevé una peça fonamental en les estratègies de legitimació de la sobirania marroquina sobre el territori.

Finalment, l'article examina les diverses posicions adoptades pels principals actors internacionals, inclosos els estats membres de la UE, i evidencia les tensions

internes i les pressions externes que condicionen la formulació d'una política coherent dins del Parlament Europeu. Així, es posa de manifest la complexitat d'una problemàtica on els interessos geopolítics sovint s'imposen sobre els principis del dret internacional.

Paraules clau: Unió Europea; Regne del Marroc; Sàhara Occidental; Dret internacional; Recursos naturals; Autodeterminació; Front Polisario; Drets humans; Conflicte geopolític; Parlament Europeu; França; Espanya.

Resumen. *Un conflicto en silencio en una región olvidada: la crisis del Sáhara Occidental y la evolución de la posición del Parlamento Europeo*

Este artículo analiza el conflicto del Sáhara Occidental desde la perspectiva del derecho internacional, poniendo especial énfasis en la tensión existente entre los principios jurídicos y los intereses estratégicos, con un foco particular en el papel de la Unión Europea. Aunque la UE manifiesta formalmente su apoyo a las resoluciones de Naciones Unidas que defienden el derecho de autodeterminación del pueblo saharaui, sus vínculos económicos, políticos y diplomáticos con el Reino de Marruecos han generado profundas contradicciones y desacuerdos dentro de sus instituciones, especialmente en el seno del Parlamento Europeo.

El estudio se inicia con una revisión del origen del conflicto, centrándose en el enfrentamiento entre el Frente Polisario y Marruecos, para después profundizar en la evolución de la postura del Parlamento Europeo a lo largo del tiempo. Se traza así el paso de un compromiso inicial con la celebración de un referéndum de autodeterminación a una actitud progresivamente más cautelosa, limitada principalmente a cuestiones humanitarias y defensa de los derechos humanos en el territorio ocupado.

El análisis también se adentra en el entramado jurídico y político de las relaciones entre la Unión Europea y Marruecos, con especial atención a la cuestión controvertida de la explotación de los recursos naturales del Sáhara Occidental. Esta explotación no sólo perpetúa el conflicto, sino que se convierte en una pieza fundamental en las estrategias de legitimación de la soberanía marroquí sobre el territorio.

Por último, el artículo examina las diversas posiciones adoptadas por los principales actores internacionales, incluidos los estados miembros de la UE, y evidencia las tensiones internas y las presiones externas que condicionan la formulación de una política coherente dentro del Parlamento Europeo. Así, se pone de manifiesto la complejidad de una problemática en la que los intereses geopolíticos a menudo se imponen sobre los principios del derecho internacional.

Palabras clave: Unión Europea; Reino de Marruecos; Sáhara Occidental; Derecho internacional; Recursos naturales; Autodeterminación; Frente Polisario; Derechos humanos; Conflicto geopolítico; Parlamento Europeo; Francia; España.

Abstract. *A silent conflict in a forgotten region: the Western Sahara crisis and the evolution of the European Parliament's position*

This article analyses the Western Sahara conflict from the perspective of international law, placing special emphasis on the tension between legal principles and strategic interests, with a particular focus on the role of the European Union. Although the EU formally expresses its support for the United Nations resolutions defending the Sahrawi people's right to self-determination, its economic, political, and diplomatic ties with the Kingdom of Morocco have generated deep contradictions and disagreements within its institutions, especially within the European Parliament.

The study begins with a review of the origins of the conflict, focusing on the confrontation between the Polisario Front and Morocco, and then delves into the evolution of the European Parliament's position over time. It traces the transition from an initial commitment to holding a self-determination referendum to a progressively more cautious attitude, limited mainly to humanitarian issues and the defense of human rights in the occupied territory.

The analysis also delves into the legal and political framework of relations between the European Union and Morocco, with particular attention to the controversial issue of the exploitation of Western Sahara's natural resources. This exploitation not only perpetuates the conflict but also becomes a key element in the strategies to legitimize Moroccan sovereignty over the territory.

Finally, the article examines the various positions adopted by the main international actors, including EU member states, and highlights the internal tensions and external pressures that influence the formulation of a coherent policy within the European Parliament. This highlights the complexity of a problem in which geopolitical interests often prevail over the principles of international law.

Keywords: European Union; Kingdom of Morocco; Western Sahara; International law; Natural resources; Self-determination; Polisario Front; Human rights; Geopolitical conflict; European Parliament; France; Spain.

Sumari

1. Introducció
 2. Els recursos naturals del Sàhara Occidental
 3. Antecedents de la crisi
 4. Marc jurídic del conflicte
 5. Posicions dels actors internacional
 6. Conclusions
 7. Referències
-

1. INTRODUCCIÓ

El present article neix de la voluntat d'aprofundir, com a historiador, en un conflicte de llarga durada que, tot i la seva rellevància geopolítica, es troba actualment estancat i pràcticament exclòs de l'agenda mediàtica i de l'interès del gran públic. Aquest desinterès es pot explicar, entre altres factors, per la manca generalitzada de preocupació envers la regió afectada i pel protagonisme que altres esdeveniments internacionals, més immediats o mediàtics, han acaparat en els darrers anys.

Tot i no situar-se en el centre de les prioritats polítiques actuals, la crisi del Sàhara Occidental ha tingut un impacte notable en les relacions internacionals. El seu origen va generar tensions entre potències africanes i europees, i, dins del Magrib, ha esdevingut un element permanent de discòrdia entre els principals actors regionals de l'Àfrica Occidental. Aquesta situació ha donat lloc a una sèrie de conflictes i posicionaments a escala internacional al voltant de l'estatus del poble sahrauí i del territori en disputa.

Així doncs, l'objectiu d'aquesta recerca és comprendre l'origen del conflicte, analitzar el paper que van exercir les diverses potències en el seu inici i examinar les posicions actuals dels estats implicats respecte al futur de la regió. Especial atenció es dedicarà a l'evolució de la postura del Parlament Europeu, a partir de les iniciatives i accions que ha dut a terme en relació amb la crisi.

Per assolir aquest propòsit, ha estat necessari un recorregut pels antecedents històrics de la qüestió, que permetin establir les bases interpretatives per analitzar el marc jurídic del conflicte. Aquest marc actua com a escenari on els actors internacionals projecten i articulen les seves estratègies i posicionaments, sempre condicionats pels seus interessos nacionals.

2. ELS RECURSOS NATURALS DEL SÀHARA OCCIDENTAL

El Sàhara Occidental es un gran desconegut en matèria de recursos naturals per al públic general. Per aquest motiu, abans de parlar dels antecedents o les posicions dels actors internacionals implicats, es necessari aprofundir breument en aquest tema, per tal de comprendre per què un territori ubicat a els costes del desert del Sàhara es víctima d'interessos d'altres potències.

Focalitzant-nos en el petroli, no hi ha una xifra exacta de les reserves de petroli que poden existir al territori del Sàhara occidental, donat que la situació legal fa que els treballs de prospecció restin paralitzats¹. Així i tot, l'*Office National Des Hydrocarbures et Des Mines* marroquina, va elaborar, el 2016, un mapa en el qual revelava l'existència d'una bossa de petroli davant de la costa sahrauí.

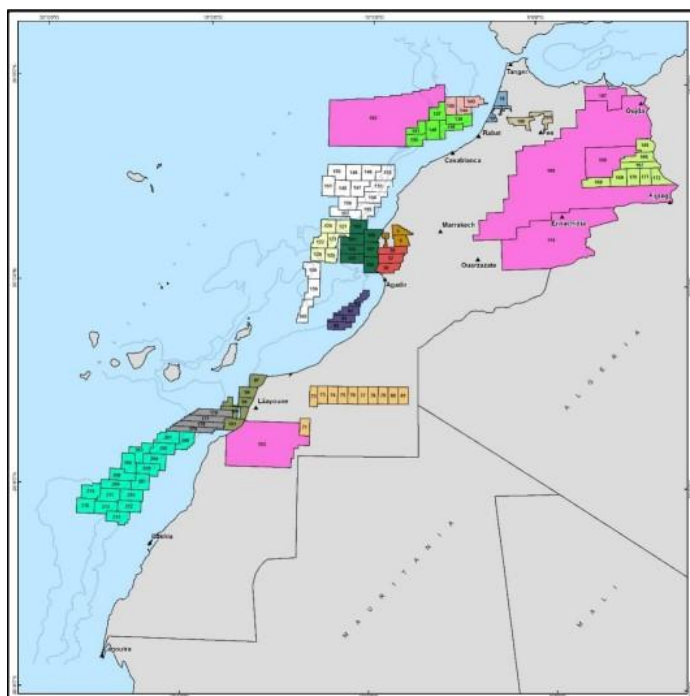

Figura 1: Principals bosses de petroli al Marroc i Sàhara Occidental

Font: Office National Des Hydrocarbures et Des Mines

Aquest context ha provocat una disputa entre el govern marroquí i l'espanyol en relació amb la delimitació de les zones econòmiques exclusives (ZEE) vinculades a l'explotació de recursos naturals. La localització de la bossa de recursos en qüestió — situada entre el territori marroquí i les Illes Canàries — ha esdevingut un punt de fricció geoestratègic. En aquest sentit, cal destacar que actualment el govern espanyol està impulsant el reconeixement formal de les Illes Canàries com un arxipèlag, amb la

¹ Per un aprofundiment en la matèria es recomanable la lectura de: Zunes, S. (2015) *Western Sahara, Resources and international accountability*. Global Change, Peace & Security, volumen 27, issue 3, pp. 285-299.

finalitat d'ampliar l'abast de la seva ZEE i, així, reforçar els drets sobre l'espai marítim adjacent (Efe, 2024).²

Quant als fosfats, el recurs més abundant de la regió, el Marroc es beneficia de la principal reserva mundial a cel obert d'aquest mineral. La seva explotació minera a la zona es remunta a l'època colonial, quan es van iniciar les activitats d'extracció al jaciment de Bucraa, que encara avui continua essent un dels centres més importants per a la indústria marroquina.

	Mine production		Reserves ⁴
	2022	2023 ^e	
United States	^e 19,800	20,000	1,000,000
Algeria	^e 1,800	1,800	2,200,000
Australia	^e 2,500	2,500	⁵ 1,100,000
Brazil	^e 6,200	5,300	1,600,000
China ⁶	^e 93,000	90,000	3,800,000
Egypt	^e 5,000	4,800	2,800,000
Finland	923	950	1,000,000
India	^e 1,740	1,500	31,000
Israel	2,170	2,500	60,000
Jordan	11,300	12,000	1,000,000
Kazakhstan	^e 1,500	2,000	260,000
Mexico	442	500	30,000
Morocco	39,000	35,000	50,000,000
Peru	4,200	4,200	210,000
Russia	^e 14,000	14,000	2,400,000
Saudi Arabia	^e 9,000	8,500	1,400,000
Senegal	^e 2,600	2,500	50,000
South Africa	1,990	1,600	1,500,000
Syria	^e 1,100	800	250,000
Togo	^e 1,500	1,500	30,000
Tunisia	3,560	3,600	2,500,000
Turkey	^e 900	800	71,000
Uzbekistan	^e 900	900	100,000
Vietnam	^e 2,000	2,000	30,000
Other countries	750	800	800,000
World total (rounded)	228,000	220,000	74,000,000

Taula 1: Producció Minera de fosfats al món

Font: U.S. Geological Survey, Mineral Commodity Summaries

Durant els anys 2022 i 2023, el Marroc es va consolidar com el segon productor mundial de fosfats, només per darrere de la Xina. No obstant això, presenta una avantatge significativa pel que fa a les reserves: el Marroc disposa d'aproximadament 50.000 milions de tones, una xifra molt superior a les 3.800 milions de tones estimades a la Xina. Aquesta diferència situa el Marroc com el principal país amb capacitat estratègica per al subministrament global d'aquest recurs essencial.

² Les Illes Canàries són geogràficament un arxipèlag —és a dir, un conjunt d'illes— i això no està en discussió. Tanmateix, el debat actual no és si ho són o no en termes físics o geogràfics, sinó sobre el seu reconeixement jurídic internacional com a arxipèlag a efectes de la Convenció de les Nacions Unides sobre el Dret del Mar (CONVEMAR), que permet traçar línies rectes unint les illes i reclamar com a pròpies grans extensions de mar entre elles. Espanya busca que les Illes Canàries siguin reconegudes legalment com a "arxipèlag a efectes de delimitació de la Zona Econòmica Exclusiva (ZEE)", és a dir, que pugui traçar una ZEE conjunta al voltant de totes les illes, en lloc d'una per a cada illa per separat. Això augmentaria l'àrea marítima sota jurisdicció espanyola en una zona rica en recursos naturals.

3. ANTECEDENTS DE LA CRISI

3.1. La colonització espanyola

Malgrat que es van produir diverses expedicions a mitjans del segle XV, la presència estable espanyola al Sàhara occidental no s'iniciaria fins a l'any 1884, amb l'ocupació de la *Península de Río de Oro*³ i la fundació de la ciutat de *Villa Cisneros*. El primer destacament militar enviat pel govern de Cánovas del Castillo va ser comandat per Emilio Bonelli.

Pel que fa al procés de colonització del Sàhara Occidental, fins a l'any 1930 la presència espanyola es limitava gairebé exclusivament a la franja costanera. Aquesta situació es mantingué fins al 1934, amb l'ocupació de la ciutat de Smara, la qual va coincidir amb la presa de possessió del territori d'Ifni. L'any 1938, amb la voluntat d'expandir el control cap a l'interior del territori, l'oficial espanyol Antonio de Oro Pulido va arribar a la zona on es fundaria la futura capital del Sàhara espanyol, Al-Aaiun. Aquesta nova ciutat es va bastir sobre un antic fort militar i diverses construccions autòctones, esdevenint el centre administratiu i estratègic del domini colonial espanyol a la regió.

Des del punt de vista jurídic, els conflictes van començar a aflorar arran de l'admissió de l'Estat espanyol a les Nacions Unides.⁴ L'any 1956, el govern espanyol va rebre una comunicació del Secretari General de l'ONU en la qual se li preguntava si mantenia sota la seva administració algun territori no autònom, tal com preveia l'article 73 de la Carta de les Nacions Unides.

En la seva resposta, el govern espanyol va afirmar que no posseïa colònies, sinó que administrava "províncies no europees", intentant eludir així l'obligació d'informar sobre territoris pendents de descolonització. En aquest context, l'any 1958 es va aprovar la denominada *Ley de Provincialización*, que pretenia integrar formalment els territoris africans —com el Sàhara Occidental— dins de l'estructura administrativa de l'Estat espanyol, equiparant-los a les províncies de la península. Aquesta maniobra jurídica tenia com a objectiu evitar el seu reconeixement com a colònies i, per tant, eludir les exigències internacionals de descolonització.

D'aquesta manera, es van constituir formalment les províncies d'Ifni i del Sàhara Espanyol, integrades dins dels anomenats Territoris de l'Àfrica Occidental Espanyola, i vinculades directament a la Presidència del Govern espanyol. Aquesta estructura administrativa pretenia reforçar la idea que aquests territoris eren una extensió natural del territori nacional i no colònies subjectes al procés de descolonització impulsat per l'ONU.

³ També coneguda com a Península de Wad Ad-Dahab o península de Villa Cisneros a l'època colonial espanyola.

⁴ Espanya va ser admesa com a membre de ple dret de les Nacions Unides el 14 de desembre de 1955. Aquesta admissió es va produir després d'anys d'aïllament internacional després de la Segona Guerra Mundial a causa del règim franquista. La incorporació va ser possible gràcies a un context internacional més favorable durant la Guerra Freda, en què els Estats Units i altres potències occidentals van començar a considerar Espanya com un aliat estratègic davant del bloc soviètic.

Tanmateix, la postura oficial espanyola no era unànime dins del mateix govern. Diverses veus discrepants, encapçalades pel ministre d'Afers Exteriors Fernando María Castiella, defensaven la necessitat de seguir les directrius internacionals i adaptar-se al procés de descolonització dels territoris no autònoms, tal com exigia la comunitat internacional.

En aquest context, l'any 1960, l'Assemblea General de les Nacions Unides va aprovar la Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials, un text fonamental que reconeixia el dret d'autodeterminació dels territoris colonitzats i que afectava directament el cas del Sàhara Espanyol.

Només uns mesos després, el ministre d'Afers Exteriors José Félix de Lequerica, que havia substituït Castiella, va comunicar a la Quarta Comissió de Nacions Unides la voluntat del govern espanyol de transmetre al Secretari General les informacions relatives als territoris sota la seva administració inclosos en el capítol XI de la Carta de les Nacions Unides. Aquest gest representava un canvi rellevant en la posició espanyola, tot i que no implicava encara una acceptació plena del procés de descolonització.

3.2. La Marxa Verda i els Acords de Madrid

Davant la pressió internacional creixent, l'executiu espanyol va iniciar els preparatius per a la celebració d'un referèndum d'autodeterminació al Sàhara Espanyol, materialitzats en l'elaboració del cens de població de 1974, que havia de servir per identificar el cos electoral sahrauí.

La convocatòria del referèndum, prevista per al primer semestre de 1975, va ser rebuda favorablement per les Nacions Unides, ja que s'alineava amb els principis de descolonització i autodeterminació. Tanmateix, la iniciativa va ser rebutjada pel Marroc, que reivindicava la sobirania sobre el territori i no contemplava la possibilitat d'una independència sahrauí, sinó més aviat la seva integració al regne alauita.

En aquest context, a petició del rei Hassan II, el Marroc va sol·licitar l'any 1974 una opinió consultiva a la Cort Internacional de Justícia (CIJ, en endavant) sobre la situació del Sàhara Occidental, amb la finalitat d'obtenir una base jurídica per a les seves reclamacions territorials. La sol·licitud plantejava diverses qüestions als jutges de la CIJ, entre les quals destacaven les següents:

- Era el Sàhara Occidental en el moment de la seva colonització per Espanya *terra nullius*⁵?
- Si existien lligams jurídics de sobirania entre el territori i els Estats del Marroc o Mauritània abans de 1884.

⁵ Expressió llatina que significa "terra de ningú", en aquest cas fent referència a que el Sàhara Occidental era un territori no reclamat per cap mena de poder estatal abans de l'arribada dels espanyols al segle XIX.

La sol·licitud va ser contestada el 16 d'octubre de 1975, indicant que sobre la primera qüestió el tribunal —per unanimitat— entenia que el Sàhara Occidental no era *terra nullius*. Aquesta decisió estava fonamentada sota la idea que en el moment de la colonització espanyola el Sàhara es trobava habitat per pobles nòmades que estaven organitzats socialment i políticament en tribus (Rollinde, 2003: 36).

Per altra banda, la segona qüestió plantejada a la Cort va ser la que va generar més controvèrsia. Tant el Regne del Marroc com la República Islàmica de Mauritània esperaven que la CIJ reconegués l'existència de vincles jurídics o històrics de sobirania amb el Sàhara Occidental anteriors a la colonització espanyola, amb l'objectiu de reforçar les seves reclamacions territorials sobre aquest territori.

Tanmateix, la resposta de la Cort no va satisfer les expectatives dels demandants. En el cas del Marroc, es va argumentar davant la CIJ que existia una relació de subordinació de part de les tribus sahrauís cap al monarca marroquí, i que aquest fet hauria de ser considerat com a prova de vincles històrics i jurídics entre la població sahrauí i el regne alauita.

Malgrat aquestes argumentacions presentades per Rabat, la CIJ va rebutjar aquesta interpretació, assenyalant que, en el moment de la colonització espanyola, el territori sahrauí estava poblat per comunitats nòmades altament disperses, que travessaven habitualment el desert i mantenien contactes esporàdics amb territoris del Marroc i Mauritània, però sense establir vincles de sobirania.

Quant a les relacions de subordinació al·legades, la Cort va concloure que aquestes eren de caràcter ocasional, fragmentari i, sobretot, no representaven el conjunt del poble sahrauí. Per tant, no podien considerar-se una base jurídica per reconèixer cap forma de sobirania marroquina sobre el territori.

Pel que fa a la República Islàmica de Mauritània, la Cort tampoc va trobar cap evidència de vincles jurídics amb el Sàhara Occidental, i va donar la qüestió per tancada, consolidant així la idea que cap dels dos Estats podia reclamar legítimament la sobirania sobre el territori sahrauí.

Lluny de resoldre el conflicte, la situació es va agreujar en un moment d'incertesa política a Espanya, provocada per la greu deterioració de la salut del dictador i cap d'Estat, Francisco Franco. En aquest context de debilitat institucional, el 6 de novembre de 1975, el Regne del Marroc va posar en marxa l'anomenada *Marxa Verda*, una operació de pressió territorial i simbòlica.

L'acció va consistir en l'enviament de més de 350.000 civils voluntaris i 20.000 soldats cap al territori del Sàhara Occidental, tot i que Espanya encara no s'havia retirat oficialment de la regió. Malgrat que existia la voluntat de la metròpoli d'abandonar el territori sahrauí, el procés legal de descolonització encara estava en curs, i estava prevista la celebració d'un referèndum d'autodeterminació sota supervisió internacional, que mai arribaria a materialitzar-se (González, 1999: 523).

L'Estat espanyol, sorprès per la reacció inesperada del Marroc, no va oferir resistència a l'avanç de la *Marxa Verda* i va optar per iniciar una retirada progressiva del territori sahrauí. Pocs dies després, el 14 de novembre de 1975, es va signar l'Acord

Tripartit de Madrid, resultat d'unes negociacions secretes mantingudes durant les setmanes prèvies entre Espanya, el Marroc i Mauritània.

L'objectiu d'aquest acord era que Espanya cedís l'administració —que no la sobirania legal— del Sàhara Occidental als dos estats africans, evitant així un conflicte obert en plena transició política interna. En virtut d'aquest pacte, la retirada definitiva de la presència espanyola es va fixar per abans del 28 de febrer de 1976, moment en què es preveia el traspàs total de l'administració del territori.

Malgrat la signatura de l'acord, l'únic aspecte que es va aplicar de manera efectiva va ser l'abandonament del Sàhara Occidental per part d'Espanya, motivat principalment per la pressió exercida pel Marroc a través de la *Marxa Verda*. Els compromisos restants, com la suposada administració conjunta o la consulta a la població sahrauí, no es van materialitzar, deixant el territori en una situació d'ambigüitat legal i política que encara avui persisteix (Afanador, 2003: 280).

3.3. La proclamació de la República Àrab Sahrauí Democràtica i les seves conseqüències

Per comprendre l'emergència del moviment independentista sahrauí, cal analitzar el recorregut històric del nacionalisme al territori durant la segona meitat del segle XX. En aquest període, van començar a aparèixer grups dispersos arreu del Sàhara Occidental que compartien un mateix objectiu: alliberar el territori del domini colonial espanyol.

Aquestes iniciatives van sorgir com a resposta a un conjunt de greuges acumulats per la població sahrauí, entre els quals destacaven: la falta d'inclusió dins de l'estructura colonial, l'elevada taxa d'atur entre la població nativa, les condicions de segregació indirecta, així com les males condicions laborals derivades de la seva condició indígena. Davant aquesta realitat, diversos sectors de la societat sahrauí van començar a organitzar-se políticament amb la voluntat d'aglutinar el màxim suport social possible per assolir la independència.

Un exemple significatiu d'aquest procés és la creació, l'any 1968, de l'Organització Avançada per a l'Alliberament de Saguia el Hamra i Riu d'Or, coneguda simplement com a Moviment d'Alliberament Sahrauí, liderada per Mohamed Sidi Brahim Basir. Aquesta organització va articular el seu discurs a través del seu òrgan de difusió, el diari *Al-Shihab* ("L'Antorxa"), amb el qual pretenia conscienciar la població i reforçar la identitat nacional sahrauí.

En un moment en què el moviment independentista sahrauí començava a generar preocupació entre les autoritats colonials espanyoles, el governador del Sàhara Occidental va convocar una manifestació el 17 de juny de 1970 a Al-Aaiun, amb l'objectiu de mostrar al món que la població sahrauí donava suport a la presència espanyola al territori.

Tanmateix, la convocatòria va resultar un fracàs, entre altres motius perquè diverses organitzacions sahrauís van promoure una contramanifestació paral·lela al

barri de Zemla, en senyal de protesta i reivindicació nacionalista. Aquesta mobilització alternativa va ser reprimida amb contundència per les forces espanyoles, fet que va provocar una escalada de tensió.

Els manifestants van intentar dirigir-se cap al palau del governador per fer sentir les seves demandes, però no hi van poder arribar, ja que les unitats de la Legió desplegades a la zona van obrir foc contra la multitud a mesura que la situació s'intensificava. Aquest episodi, conegut com la revolta de Zemla (o Intifada de Zemla), va marcar un punt d'inflexió en la resistència sahrauí i en la pèrdua de legitimitat del règim colonial davant la comunitat internacional (Guindo & Bueno, 2014: 15).

Aquest episodi de repressió va actuar com a catalitzador per a la creació del El Polisario o Front Polisario, acrònim de Front Popular per a l'Alliberament de Sakia-el-Hamra i Río de Oro. Aquesta organització va néixer amb l'objectiu clar d'assolir la independència del territori sahrauí respecte d'Espanya, tot articulant una resistència estructurada i amb voluntat d'esdevenir l'únic representant legítim del poble sahrauí en la seva lluita d'alliberament nacional.

El Front Polisario va ser el responsable de la proclamació de la República Àrab Sahrauí Democràtica (RASD, en endavant) el 27 de febrer de 1976, un dia després de la retirada definitiva de l'exèrcit espanyol del territori sahrauí. Aquesta proclamació va donar pas a una guerra prolongada entre el moviment independentista sahrauí i els estats de Mauritània i el Marroc, que es va estendre fins a l'any 1991.

En un primer moment, el Front Polisario va obtenir èxits significatius al front sud, fet que va forçar Mauritània a signar un acord de pau l'any 1979, pel qual renunciava a qualsevol pretensió territorial sobre el Sàhara Occidental. D'aquesta manera, Mauritània es retirava definitivament del conflicte, mentre que el Marroc assumia el control de les zones que havia ocupat aquell estat.

Paral·lelament, el Marroc va consolidar la seva posició al front nord, ocupant les principals ciutats i àrees estratègiques del Sàhara Occidental. A partir de 1980, Rabat va iniciar la construcció d'una estructura defensiva coneguda com el "Mur del Sàhara Occidental", "Mur marroquí" o "Mur de la vergonya", amb l'objectiu de protegir els territoris sota el seu control. Inicialment, el mur cobria jaciments de fosfats, la capital Al-Aaiun i el port de Smara, però amb el pas dels anys va ser ampliat de manera significativa, esdevenint una barrera física de més de 2.700 km, que separa les zones controlades pel Marroc de les dominades pel Front Polisario.⁶

Amb la voluntat de posar fi al conflicte armat, l'any 1988 ambdues parts van acceptar el Pla d'Arreglament (*Plan de Arreglo* o *Settlement Plan*) proposat per les Nacions Unides, basat en una iniciativa prèvia de l'Organització per a la Unitat Africana (Guindo & Bueno, 2014: 18).⁷ Aquest pla preveia la celebració d'un referèndum

⁶ És una zona militar amb búnquers, tanques i camps de mines, construïda per tal de protegir el territori efectivament ocupat pel Marroc de les incursions del Front Polisario, i evitar la tornada dels refugiats sahrauís al territori.

⁷ L'Organització per a la Unitat Africana (OUA) va ser una organització regional que agrupava els països del continent africà. Va ser fundada el 25 de maig de 1963, un any després de la dissolució de la Unió d'Estats Africans (1958-1962), i reemplaçada el 9 de juliol de 2002 per la Unió Africana.

d'autodeterminació, fonamentat en l'actualització del cens espanyol de 1974, per tal que la població del territori pogués escollir lliurement entre la integració amb el Marroc o la independència del Sàhara Occidental.

Tot i que ambdues parts van acceptar formalment el pla, aviat van sorgir discrepàncies significatives sobre els criteris per revisar i actualitzar el cens i sobre la formulació concreta de les preguntes del referèndum. Aquest desacord va provocar un estancament en el procés de pau, deixant el conflicte en un estat de congelació que perdura fins avui.

4. MARC JURÍDIC DEL CONFLICTE

4.1. Regulació del conflicte

Des d'un enfocament jurídic, el problema emergeix arran de l'ingrés d'Espanya a l'Organització de les Nacions Unides l'any 1955, fet que obligava l'Estat espanyol a adequar-se al dret internacional i als principis fonamentals promoguts per aquesta organització.

Amb l'adhesió a les Nacions Unides, Espanya es va veure confrontada amb el contingut de l'article 73 del Capítol XI de la Carta de les Nacions Unides, que estableix les obligacions de les potències administradores envers els territoris no autònoms sota el seu domini. Entre aquestes obligacions, destaca el deure de garantir l'exercici del dret dels pobles a decidir lliurement sobre el seu futur polític, sense ingerències externes, així com el compromís de la metròpoli de col·laborar activament perquè aquest dret es pugui exercir.

En aquest context, Espanya es va veure forçada a posicionar-se respecte als seus territoris d'ultramar. Tal com ja s'ha exposat en aquest article, el govern espanyol —inspirant-se en l'estratègia seguida per Portugal— va aprovar l'any 1958 la *Ley de Provincialización*, mitjançant la qual es va atorgar a l'antic territori del Sàhara Occidental l'estatus jurídic de província. Amb aquesta maniobra, es pretenia esquivar l'aplicació de l'article 73 de la Carta, argumentant que el Sàhara Occidental, així com altres territoris com la Guinea Equatorial, no eren colònies, sinó províncies d'ultramar integrades a la sobirania nacional.

Altrament, en la *Declaración sobre la concesión de la independencia a los países y pueblos coloniales*, aprovada per l'ONU el 14 de desembre 1960, es desprenen diversos principis que hauríem de tenir en compte, sent els següents els principals: dominació estrangera sobre un poble com a violació dels drets humans fonamentals, dret a l'autodeterminació dels pobles i aturament de la repressió i respecte a la integritat territorial.⁸

⁸ En aquest sentit, la *integritat territorial* es entesa com a l'establiment de les fronteres colonials com a mitja de definir el territori colonial beneficiari del dret a la lliure determinació.

Cap d'aquests principis ha sigut aplicat ni respectat totalment en el cas del Sàhara Occidental, territori que va estar sota la dominació estrangera, subjugat i explotat, de forma impune. Altrament, la lliure determinació no ha sigut mai exercida, ja que els dos bàndols per diversos motius no han sigut capaços de posar-se d'acord en aspectes cabdals per la celebració del referèndum, com quines serien les qüestions o quina seria la població cridada a formar part de la consulta.

Pel que fa a l'últim punt, s'especifica que s'haurà d'aturar qualsevol acció armada o mesura repressiva de qualsevol mena dirigida cap als pobles colonitzats, respectant alhora la seva integritat territorial. En aquest sentit, les hostilitats per part del Marroc es van iniciar l'any 1975, arribant als nostres dies acompanyades de breus períodes de pau tensa enmig de negociacions que mai van arribar a bon port, mentre que les autoritats marroquines separaven el territori sahrauí i l'annexionaven *de facto* al seu regne.

Seguint aquesta línia, la *Resolución 2072 (XX) de las Naciones Unidas*, del 20 de desembre de 1965, inclou al Sàhara occidental dintre del llistat de territoris no autònoms o fideïcomís pendents de descolonitzar, sota el Capítol XI de la Carta de Nacions Unides.⁹

D'altra banda, el *Pacto Internacional de Derechos Económicos, Sociales y Culturales*, aprovat per l'Assemblea General de l'ONU el 16 de desembre de 1966, no ha sigut respectat pel Regne del Marroc tot i ratificar-lo l'any 1979. El pacte exposa, a la part 1, article 1:

1. Todos los pueblos tienen el derecho de libre determinación. En virtud de este derecho establecen libremente su condición política y proveen asimismo a su desarrollo económico, social y cultural.
2. Para el logro de sus fines, todos los pueblos pueden disponer libremente de sus riquezas y recursos naturales, sin perjuicio de las obligaciones que derivan de la cooperación económica internacional basada en el principio de beneficio recíproco, así como del derecho internacional. En ningún caso podrá privarse a un pueblo de sus propios medios de subsistencia.
3. Los Estados parte en el presente Pacto, incluso los que tienen la responsabilidad de administrar territorios no autónomos y territorios en fideicomiso, promoverán el ejercicio del derecho de libre determinación, y respetarán este derecho de conformidad con las disposiciones de la Carta de las Naciones Unidas.

Analitzant el desenvolupament del conflicte del Sàhara Occidental fins a l'actualitat i tenint en compte la postura adoptada pel Regne del Marroc, es pot afirmar amb fonament que aquest estat ha vulnerat l'article 73 de la Carta de les Nacions

⁹ Aquesta resolució va ser part d'un moviment més ampli a la Comunitat Internacional que buscava posar fi a la colonització a tot el món. Durant les dècades del 1950 i el 1960, l'ONU havia començat una sèrie d'esforços per promoure la independència de diversos territoris, i la situació d'Ifni i el Sàhara espanyol no va ser l'excepció.

Unides. La població sahrauí no ha tingut, en cap moment, la possibilitat real d'exercir plenament el seu dret a l'autodeterminació.

Tot i que des de l'inici del conflicte el poble sahrauí ha reivindicat el seu dret inalienable a decidir lliurement sobre el seu futur, l'Estat marroquí ha impedit sistemàticament l'exercici efectiu d'aquest dret. Cal recordar, a més, que el dret a l'autodeterminació no es restringeix únicament a la determinació de l'estatus polític, sinó que també engloba el desenvolupament econòmic, social i cultural dels pobles. En aquest sentit, la prolongació del conflicte, l'ocupació del territori i la manca de perspectives reals de futur han minvat greument les possibilitats de progrés i benestar de la població sahrauí, aprofundint la seva situació de vulnerabilitat.

Amb tot, probablement la resolució més rellevant dins d'aquest marc jurídic és la Resolució 2625 (XXV) de l'Assemblea General de les Nacions Unides, de 24 d'octubre de 1970, que conté *La Declaración Relativa a los principios de derecho internacional referentes a las relaciones de amistad y a la cooperación entre los estados de conformidad con la carta de las Naciones Unidas*. Aquesta resolució, tot i no mencionar específicament el Sàhara Occidental, va establir un precedent fonamental en reafirmar el dret dels pobles a l'autodeterminació i a la independència.

Tot i que ja s'han exposat anteriorment, resulta imprescindible incloure dins l'anàlisi del marc jurídic tant l'opinió consultiva de la CIJ, de 1975, com els anomenats Acords de Madrid del mateix any.

La rellevància de l'opinió consultiva emesa per la CIJ, el 16 d'octubre de 1975, rau en el fet que aquesta, després d'analitzar les reclamacions del Marroc i Mauritània, va concloure que, malgrat l'existència de determinats vincles d'ordre jurídic —com l'al·legada lleialtat tribal— entre algunes tribus sahrauís i la monarquia marroquina abans de l'ocupació espanyola, aquests vincles no constituïen drets de sobirania territorial. De fet, es va descartar qualsevol existència de vincles sobirans tant per part del Marroc com de la República Islàmica de Mauritània sobre el territori del Sàhara Occidental. A més, la Cort va deixar clar que el Sàhara Occidental no era terra *nullius* en el moment de la colonització espanyola, sinó un territori amb una organització política pròpia.

Pocs mesos després de la publicació d'aquesta opinió jurídica, el Regne del Marroc va organitzar la *Marxa Verda*, una mobilització massiva sobre el territori sahrauí amb finalitats polítiques i territorials, i es van signar els Acords de Madrid (14 de novembre de 1975) entre Espanya, el Marroc i Mauritània.

En aquest apartat, però, més enllà d'exposar els fets, cal centrar l'atenció en la nul·litat jurídica d'aquests acords. Aquesta nul·litat es fonamenta en el principi que Espanya, com a potència administradora, no podia transferir unilateralment la seva responsabilitat ni la titularitat sobre el territori a tercers estats. Tal com assenyala Corell (2002), només les Nacions Unides tenen la competència per modificar l'estatus jurídic d'un territori no autònom, i qualsevol cessió de responsabilitats fora del marc de l'ONU és jurídicament ineficaç.

Així, Espanya va incomplir les obligacions derivades de la seva condició de potència administradora, que comprenien el deure d'acompanyar el poble sahrauí en un procés efectiu d'autodeterminació, mitjançant un referèndum lliure, informat i transparent, i de facilitar-ne la transició cap a la independència, si aquesta era l'opció triada democràticament per la població.

Per tant, la transferència de l'autoritat administrativa al Marroc i a Mauritània no va tenir cap efecte jurídic sobre l'estatus internacional del territori, que va continuar essent considerat per les Nacions Unides com un territori no autònom pendent de descolonització i subjecte al dret a la lliure determinació del seu poble.

4.2. L'ONU i les propostes de pau

En el present apartat, cal recuperar el *Settlement Plan*, de 1988, que va constituir la primera proposta de pau acceptada tant pel Front Polisario com pel Regne del Marroc després del conflicte armat desencadenat per la *Marxa Verda* de 1975.

Aquest Pla es basava en un text inicial elaborat per l'Organització per a la Unitat Africana (OUA, en endavant), entitat que, en un primer moment, va liderar els esforços diplomàtics per resoldre el conflicte de manera pacífica (Zunes & Mundy, 2010: 181). Posteriorment, l'ONU va donar suport a la iniciativa a través de la Resolució 658, aprovada pel Consell de Seguretat el 27 de juny de 1990, en la qual es manifestava la preocupació per la situació al Sàhara Occidental i s'avalava el pla proposat per l'OUA.

Amb la Resolució 690, adoptada el 29 d'abril de 1991, el Consell de Seguretat va formalitzar el suport internacional al pla mitjançant la creació de la Missió de les Nacions Unides per al Referèndum al Sàhara Occidental (MINURSO).¹⁰ Aquesta missió tenia com a principal objectiu supervisar i organitzar un referèndum d'autodeterminació per al poble sahrauí.

Inicialment, el pla preveia utilitzar el cens espanyol de 1974 com a base per determinar el cens electoral, proposta que va ser acceptada per ambdues parts. No obstant això, tant el Front Polisario com el Marroc van intentar manipular la interpretació del cens en benefici propi, amb la finalitat d'obtenir un resultat favorable al seu posicionament (Mora, 2015). Aquesta instrumentalització va paralitzar el procés, ja que no es va assolir un acord clar sobre qui havia de ser consultat ni sobre la formulació precisa de la pregunta del referèndum.

Després de l'estancament del pla inicial, el 2001 l'enviat personal del secretari general de l'ONU, James Baker, va presentar una nova proposta: l'*Acuerdo marco sobre el estatuto del Sáhara Occidental*, conegut com a *Pla Baker I*.¹¹ La iniciativa va rebre el suport del Consell de Seguretat mitjançant la Resolució 1429, aprovada el 30 de juliol

¹⁰ Website: <https://peacekeeping.un.org/es/mission/minurso>

¹¹ Es pot consultar a l'Annex 1 de *Informe del Secretario General sobre la situación relativa al Sáhara Occidental*, presentat el 20 de juny de 2001.

de 2002, que instava ambdues parts a acceptar el pla i a trobar una solució pacífica i consensuada.

Tanmateix, tot i les bones intencions de la comunitat internacional, el *Pla Baker I* va ser percebut com una victòria diplomàtica del Marroc, ja que preveia que aquest, juntament amb l'ONU, administrés el territori durant quatre anys, amb la previsió de celebrar un referèndum el cinquè any. El pla va ser rebutjat pel Front Polisario i per Algèria, que el consideraven desequilibrat i contrari al dret d'autodeterminació sahrauí.

Dos anys més tard, James Baker va presentar una nova proposta, anomenada *Plan de paz para la libre determinación del pueblo del Sáhara Occidental*, coneguda com a *Pla Baker II*,¹² que va rebre el suport explícit del Consell de Seguretat a través de la Resolució 1495 (2003).

Aquest segon pla contemplava la creació d'una Autoritat del Sàhara Occidental, amb competències autònomes i elegida pels habitants de la regió, però mantenint el territori dins del Regne del Marroc durant un període transitori de quatre anys. Un cop finalitzat aquest període, s'hauria de celebrar un referèndum acordat entre les parts, en el qual s'oferissin tres opcions: integració al Marroc, autonomia dins de l'Estat marroquí o independència (Lovatt & Mundy, 2021).

El Front Polisario i Algèria van acceptar aquesta nova proposta, però, en aquesta ocasió, va ser el Marroc qui la va rebutjar. Malgrat que el pla reforçava la seva aposta per una "tercera via" —l'autonomia regional com a alternativa a la independència—, el rebuig marroquí es va fonamentar principalment en el disseny del cens electoral, ja que el pla preveia excloure del referèndum els colons marroquins arribats a la regió després de 1999, mentre que sí s'hi incloïen els expatriats sahrauís desplaçats pel conflicte (Guindo & Bueno, 2014: 22).

Tot i el suport reiterat de la comunitat internacional al *Pla Baker II*, i la insistència del Consell de Seguretat en la necessitat d'un acord mutu per assolir la pau, la proposta no va prosperar. Finalment, James Baker va dimitir el 2004, després de constatar el fracàs dels seus intents de mediació i la manca de voluntat política de les parts per arribar a un compromís efectiu.

4.3. La tercera via marroquina

Després del rebuig marroquí al *Pla Baker II*, el Regne del Marroc va presentar, l'any 2007, una nova proposta per resoldre el conflicte del Sàhara Occidental per vies pacífiques. Aquesta iniciativa es va formalitzar mitjançant una carta, datada el 21 de setembre de 2007, adreçada al president de l'Assemblea General de les Nacions Unides pel Representant Permanent del Marroc davant l'organització.

¹² Es pot consultar a l'Annex 2 de l'*Informe del Secretario General sobre la situación relativa al Sáhara Occidental*, presentat el 23 de maig de 2003.

Sota el nom de *Iniciativa marroquí para la negociación de un estatuto de autonomía de la región del Sahara*,¹³ aquest pla pretenia aprofundir en la coneguda com a “tercera via”, una proposta que guanyava suport dins del discurs oficial marroquí. L’essència de la iniciativa consistia a no integrar completament la regió dins de l’Estat marroquí, sinó a atorgar-li un cert grau d’autogovern mitjançant un estatut d’autonomia, tot mantenint la sobirania del Marroc sobre el territori. Amb això, el Regne intentava projectar una imatge d’obertura i concessions polítiques —tant cap a la població sahrauí com cap a la comunitat internacional—, alhora que legitimava jurídicament una annexió *de facto* del territori.

No obstant això, la proposta va ser rebutjada pel Front Polisario, principalment per la seva incompatibilitat amb el principi de lliure determinació dels pobles, reconegut pel dret internacional. Tal com estableixen les resolucions 1514 (XV) i 2625 (XXV) de l’Assemblea General de les Nacions Unides, el dret d’autodeterminació pot expressar-se mitjançant tres formes legítimes: la creació d’un estat independent; la lliure associació amb un altre estat; o la integració dins d’un estat existent, sempre que aquestes opcions siguin el resultat d’un procés lliure i democràtic.

En el cas de la proposta marroquina, l’única opció plantejada era l’aprovació o no del projecte d’autonomia, excloent explícitament la possibilitat d’independència. Això convertia el referèndum proposat en una mera ratificació d’una decisió prèviament condicionada, vulnerant el principi fonamental del dret a l’autodeterminació, ja que no permetia als sahrauís escollir lliurement entre totes les alternatives legalment reconegudes (Ruiz Miguel, 2008: 270).

Així doncs, malgrat el caràcter aparentment conciliador de la iniciativa, aquesta infringia la legalitat internacional en tant que pretenia celebrar un referèndum sobre l’estatus d’un territori no autònom sense contemplar l’opció de la independència, cosa que contradiu tant els principis de la Carta de les Nacions Unides com els precedents establerts pel dret internacional en matèria de descolonització.

5. POSICIONS DELS ACTORS INTERNACIONAL

5.1. L’evolució del Parlament Europeu vers el conflicte

La primera resolució del Parlament Europeu referent al cas del Sàhara Occidental es va produir el 1981.¹⁴ En aquesta resolució, l’Eurocambra reflectia la posició francesa, sol·licitava una mediació entre les dues parts confrontades i desenvolupava la tesi del conflicte regional, la qual exposava que el conflicte es produïa arran d’un conflicte entre Algèria i el Marroc per la supremacia a la regió del Magrib.

Respecte als anys anteriors al conflicte, el silenci europarlamentari en un inici es pot explicar per quatre factors principals: l’acció exterior no es trobava entre les

¹³ Es pot consultar en aquest web: https://propuesta-autonomia.org/11-propuesta-de-autonomia.html?utm_source=chatgpt.com

¹⁴ Resolution on the Western Sahara. OJ C77, 6.4.1981

prioritats parlamentàries, la qüestió del Sàhara no era primordial, la falta de massa crítica dintre del Parlament Europeu i que els fets es van produir durant els anys de la construcció europea.

Les adhesions d'Espanya i Portugal van fer canviar la tendència del Parlament cap a postures més properes a l'autodeterminació del poble sahrauí, ja que amb l'entrada dels dos països ibèrics va créixer el pes dels diputats socialistes a l'Eurocambra, impulsors del grup per la pau del poble sahrauí (Urruela, 1995: 108).

El canvi de tendència ja es podia observar en el *Dictamen conforme del Parlamento Europeo al acuerdo de pesca entre la UE y el Reino de Marruecos de 1988*,¹⁵ en el document, malgrat donar un posicionament a favor per l'acord de pesca amb el Marroc, el Parlament Europeu condicionava la seva posició a canvi que no s'apliqués a aigües del Sàhara Occidental, les quals no restaven sota la sobirania marroquina. Tanmateix, la Comissió Europea no va seguir les recomanacions del Parlament i l'acord no va fer menció de la no aplicació del mateix a aigües sahrauís, com veurem més endavant.

L'entrada dels països ibèrics i la desunió dels grups promarroquins, causada per la preocupació del grup parlamentari liberal-demòcrata per la situació dels drets humans a Tinduf, va generar el 1989 la *Resolución sobre la situación política en el Sáhara Occidental*, en ella es feia patent el canvi de tendència del Parlament, ja que definia el conflicte com una problemàtica derivada d'un procés de descolonització inconclús que s'havia de resoldre mitjançant un referèndum d'autodeterminació (Torrejón, 2018: 8).

El Parlament també es va mostrar a favor del *Settlement Plan* de 1988, donant el seu suport al pla de pau el 12 de setembre de 1991, mitjançant la *Resolución sobre el plan de paz para el Sáhara Occidental*. En aquesta línia, l'Eurocambra va dictar el *Dictamen no conforme del Parlamento Europeo a los protocolos financieros entre la CEE y el Reino de Marruecos*, l'any 1992.¹⁶ La posició del Parlament va quedar explicada a la *Resolución sobre los protocolos financieros con Siria, Marruecos, Argelia, Egipto, Túnez, Jordania, el Líbano e Israel, y el respeto a los derechos humanos y los acuerdos internacionales por parte de estos países*, el 15 de gener de 1992. En el text, s'instava a la Comissió a no iniciar l'aplicació d'acords amb tercers països fins que aquests no respectessin els drets humans i les resolucions de les Nacions Unides, a més de demanar que en endavant s'inclogués una clàusula democràtica i de respecte als drets humans en els acords internacionals.¹⁷

¹⁵ El dictamen del Parlament Europeu es pot consultar al DOCE C167, 27.6.1988. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=OJ:C:1988:167:TOC>

¹⁶ Per revisar els acords referenciats accedeixi a: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/ALL/?uri=CELEX:31992D0548>

¹⁷ És necessari comprendre en aquest punt, que l'Acta Única Europea, atorgava a la Comissió la funció de vetllar perquè les polítiques exteriors de la Comunitat Econòmica Europea i les polítiques fruit de la Cooperació Política Europea fossin coherents. L'Acta Única Europea (AUE), signada el 1986, va introduir la Cooperació Política Europea, precursora de la Política Exterior i de Seguretat Comuna (PESC) de la UE. Aquest tractat va marcar un avenç significatiu cap a la política exterior comuna, encara que no la va establir completament, ja que la PESC es formalitzaria amb el Tractat de Maastricht.

Aquesta negativa va desencadenar una crisi diplomàtica amb el Regne del Marroc, la qual va culminar amb l'emissió del dictamen conforme per part del Parlament Europeu el 28 d'octubre de 1992, arran de les pressions exercides per altres institucions europees. Aquesta crisi, originada pel rebuig inicial del dictamen, va evidenciar els límits del Parlament Europeu a l'hora de defensar activament el dret d'autodeterminació del poble sahrauí. Com a conseqüència directa d'aquest episodi, la Cambra va adoptar, a partir de llavors, una posició més moderada envers el conflicte, evitant aprovar resolucions que poguessin incomodar el Marroc. Això va suposar una reorientació de l'activitat parlamentària, centrant-se principalment en la defensa dels drets humans a la regió i en el suport a l'ajuda humanitària, més que en posicionaments polítics de fons.

Així, ja el 1993, el Parlament va aprovar la *Resolución sobre la suerte de los "desaparecidos" saharauis en Marruecos y en el Sáhara Occidental*, que complementava les dues resolucions votades el 14 de desembre de 1989 i el 16 de maig de 1991 sobre els drets humans al Marroc. Les tres resolucions posaven el focus en casos concrets de vulneracions de drets humans, denunciant situacions greus, però sense abordar el conflicte des d'una perspectiva estructural o política. En cap dels textos s'oferia una visió global de les causes del conflicte, ni es proposaven solucions concretes orientades a la seva resolució definitiva.

El Parlament Europeu sorgit de les eleccions de 1994¹⁸ presentava una composició substancialment més conservadora que la del període legislatiu anterior (1989-1994)¹⁹. Aquesta nova orientació ideològica, sumada a la tendència iniciada el 1992 de prioritzar els drets humans i l'ajuda humanitària en el marc del conflicte del Sàhara Occidental, va propiciar que el Parlament centrés la seva acció en l'emissió de resolucions exclusivament relacionades amb l'àmbit humanitari.

A més, es constata com el Parlament Europeu actua sovint a remolc de les principals organitzacions internacionals. Un exemple clar d'aquesta actitud el trobem en la *Recomendación del Parlamento Europeo destinada al Consejo sobre el Sáhara Occidental*, de l'any 1998, on no s'expressa cap crítica directa a les autoritats marroquines. En lloc d'adoptar una posició més ferma o proactiva, el Parlament es limita a manifestar la seva esperança en una resolució pacífica del conflicte, fent referència als Acords de Londres i Houston,²⁰ sense qüestionar-ne el contingut ni l'asimetria entre les parts implicades. Aquesta intervenció es revela, per tant, com una declaració buida d'intencions, que posa de manifest la subordinació del Parlament Europeu als acords i dinàmiques definides prèviament per altres actors internacionals, i la seva incapacitat d'incidir de manera autònoma en l'evolució del conflicte.

¹⁸ Parlamento Europeo 1994-1999:

<https://results.elections.europa.eu/es/resultados-elecciones/1994-1999/parlamento-saliente/>

¹⁹ Parlamento Europeo 1989-1994:

<https://results.elections.europa.eu/es/resultados-elecciones/1989-1994/parlamento-saliente/>

²⁰ Per aprofundir sobre als acords de Londres i Houston es pot accedir a:

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.usc.es/exp-ort9/sites/webinstitucional/gl/institutos/ceso/descargas/S_1997_742_Houston_es.pdf&ved=2ahUKEwja-onA2NiGAXW0S_EDHSUmA3UQFnoECBgQAQ&usq=AOvVaw2ycgQAqCxl2DNynkgTtJm1

Tot i que el Parlament Europeu sorgit de les eleccions de 1999²¹ presentava una composició encara més conservadora que la del 1994, a partir de la dècada del 2000 la ideologia política dels eurodiputats va deixar de ser un factor determinant en la seva posició respecte al conflicte del Sàhara Occidental. Si bé durant les dècades anteriors era habitual que els diputats d'esquerres es posicionessin clarament a favor del dret d'autodeterminació del poble sahrauí, mentre que els diputats conservadors mostraven una actitud més propera al Marroc, aquesta correlació es va començar a trencar. Així, es van començar a observar eurodiputats socialistes francesos que donaven suport a una autonomia pactada entre el Sàhara Occidental i el Regne del Marroc, mentre que alguns diputats conservadors britànics es manifestaven a favor de la creació d'un estat sahrauí independent. Aquesta evolució posa de manifest una major diversificació d'opinions dins els grups polítics, probablement influïda per dinàmiques nacionals, interessos geopolítics i consideracions estratègiques específiques, més enllà de les línies ideològiques tradicionals (Torrejón, 2018: 16).

En aquesta línia de moderació creixent, el Parlament Europeu va continuar centrant la seva acció en la defensa dels drets humans, tot assumint l'estancament del conflicte i la necessitat que qualsevol solució passés per un acord negociat entre les parts implicades. Una mostra clara d'aquesta postura es reflecteix en la *Resolución del Parlamento Europeo sobre el Sáhara Occidental*, del 16 de març de 2000, en la qual es manifestava suport a una solució política consensuada entre el Regne del Marroc i el Front Polisario. Aquesta solució es concebia dins del marc del *Pla Baker II*, reafirmant el compromís del Parlament amb un enfocament dialogat i al multilateralisme diplomàtic, en lloc de posicionaments unilaterals.

D'altra banda, en el marc de la resolució del Parlament Europeu sobre el pressupost general de la Unió Europea per a l'exercici de 2004, la Cambra va sol·licitar que s'hi inclogués una partida específica destinada a garantir la continuïtat de l'ajuda humanitària als refugiats sahrauís. Malgrat aquest gest, cal destacar el silenci del Parlament respecte a la proposta marroquina de la "tercera via", així com a la contraproposta presentada per la RASD. En lloc de posicionar-se sobre aquestes iniciatives, el Parlament es va limitar a reafirmar el seu suport a les resolucions de les Nacions Unides relatives al conflicte, eludint qualsevol valoració pròpia sobre les propostes polítiques en disputa.

Aquesta actitud es veu plasmada en la *Resolución del Parlamento Europeo, de 25 de noviembre de 2010, sobre la situación en el Sáhara Occidental*, en ella es demana l'ampliació de les competències de la MINURSO i que la delegació de la Comissió Europea a Rabat dugui a terme un seguiment del respecte de les autoritats marroquines vers els drets humans. Addicionalment, en aquesta resolució es va deixar de donar suport al *Pla Baker II* com a solució política, a canvi de buscar una solució justa, duradora i mútuament acceptable que donés cabuda a l'autodeterminació (Torrejón, 2018: 26).

²¹ Parlament Europeu 1999-2004: <https://results.elections.europa.eu/es/resultados-elecciones/1999-2004/parlamento-saliente/>

Tot i que el Parlament Europeu es va mostrar inicialment favorable a l'acord de pesca signat amb el Marroc l'any 2006,²² va rebutjar la pròrroga el 2011.²³ Aquesta decisió va estar motivada, d'una banda, pels creixents dubtes sobre la legalitat de l'acord, especialment pel que fa a la seva aplicació a les aigües del Sàhara Occidental ocupat, i de l'altra, per altres factors de caràcter tècnic i polític.

Entre aquests, cal destacar una avaluació externa encarregada per la Comissió Europea, que analitzava l'impacte de l'acord en termes econòmics, mediambientals i de desenvolupament del sector pesquer marroquí. Les conclusions de l'informe van ser clarament negatives en tots els àmbits avaluats, posant de manifest que l'acord havia resultat ineficient, poc sostenible i perjudicial.

A tot això s'hi afegeix el nou marc institucional derivat del Tractat de Lisboa, que va reforçar el poder del Parlament Europeu en matèria de política exterior, exigint la seva aprovació explícita per a la ratificació de tractats internacionals. Aquest canvi va generar tensions institucionals dins la Unió Europea i va convertir l'acord de pesca en un punt de confrontació entre el Parlament i altres institucions comunitàries, com la Comissió i el Consell.

Finalment, l'actuació d'organitzacions com el *Western Sahara Resource Watch* (WSRW) va tenir un paper clau en el resultat final. Mitjançant una estratègia de pressió i incidència política ben organitzada dins del Parlament, aquestes organitzacions van aconseguir contrarestar la influència de la patronal pesquera marroquina i de les autoritats del país, reforçant les veus crítiques amb l'acord (Molina, 2014: 200).

La decisió del Parlament Europeu va portar a la retirada dels vaixells europeus de les aigües del Sàhara Occidental i a l'inici de noves negociacions entre la UE i el Marroc per buscar un nou acord que pogués satisfer les preocupacions expressades pel Parlament. Després de dos anys de negociacions, el 2013, el Parlament Europeu va aprovar un nou acord pesquer amb el Marroc. Aquest nou acord contemplava possibilitats de pesca per a vaixells de la UE en aigües marroquines, incloent-hi les del Sàhara Occidental, i establia una compensació financera per al Marroc.

En aquest punt, es fa evident una contradicció significativa en l'actuació del Parlament Europeu. Tot i haver estat, fins aquell moment, l'única institució europea que havia trencat amb la neutralitat institucional i s'havia posicionat clarament a favor del dret d'autodeterminació del poble sahrauí, criticant l'ocupació il·legal del territori per part del Marroc (Darbouche & Colombo, 2010: 7), l'any 2012 el Parlament va aprovar l'Acord d'Agricultura entre la UE i el Marroc, el qual incloïa explícitament els territoris del Sàhara Occidental (Yildiz, 2013: 47). Aquesta decisió entrava en contradicció amb la seva posició anterior i suposava un gir discursiu i polític rellevant.

El suport a l'acord es va justificar sota l'argument que els beneficis econòmics derivats de la seva aplicació repercutirien en la població local del Sàhara Occidental.

²² Reglamento (CE) n o 764/2006.

²³ RECOMENDACIÓN sobre el proyecto de Decisión del Consejo relativa a la celebración de un Protocolo entre la Unión Europea y el Reino de Marruecos por el que se fijan las posibilidades de pesca y la contrapartida financiera previstas en el Acuerdo de colaboración en el sector pesquero entre la Comunidad Europea y el Reino de Marruecos.

Tanmateix, aquesta justificació va ser qüestionada per nombroses organitzacions internacionals i juristes, que van alertar sobre la falta de garanties reals de benefici per al poble sahrauí, així com sobre la vulneració del dret internacional en aprovar acords comercials sobre un territori pendent de descolonització sense el consentiment exprés del seu representant legítim.

Amb les eleccions europees de 2014,²⁴ es va consolidar el predomini de les posicions pro marroquines dins del Parlament Europeu, i es va confirmar la tendència de la Cambra a centrar-se gairebé exclusivament en l'aspecte humanitari del conflicte, en detriment d'un enfocament polític orientat a la seva resolució. Durant aquella legislatura, l'activitat parlamentària relacionada amb el Sàhara Occidental va ser molt limitada, i només es van produir mencions puntuals al tema.

Una de les poques referències es troba a la Decisió del Parlament Europeu del 27 d'abril de 2017, sobre l'aprovació de la gestió del pressupost general de la Unió corresponent a l'exercici 2015. En aquest document, el Parlament recordava a la Comissió Europea que el compliment de la legalitat en la despesa és un principi essencial de bona gestió financera, i advertia que les consideracions polítiques no poden prevaldre sobre les disposicions jurídiques. Aquesta declaració feia referència implícita a la sentència del Tribunal de Justícia de la UE (TJUE, en endavant) de desembre de 2016, en la qual es determinava que la Unió havia violat reiteradament el dret internacional en els seus acords comercials amb el Marroc, en incloure-hi el territori del Sàhara Occidental sense el consentiment del poble sahrauí.²⁵

En addició, el Parlament Europeu va elevar al Consell una recomanació el 5 fr juliol de 2018, en la qual instava el Consell a donar suport a les Nacions Unides en la recerca d'una solució justa, duradora i mútuament acceptable per al conflicte del Sàhara Occidental, en línia amb la posició que aleshores defensava l'Eurocambra.

Tot i aquest posicionament formal, cal destacar que el Parlament va aprovar diversos acords sectorials amb el Regne del Marroc, especialment en matèria de pesca i cooperació comercial, elaborats per la Comissió Europea, sense mostrar una oposició clara ni contundent davant la seva aplicació al territori sahrauí. Aquesta actitud reforçava la percepció d'un posicionament ambivalent de la institució, que compaginava el suport declaratiu al dret internacional amb l'acceptació pràctica d'acords jurídicament controvertits.

Malgrat tot, sí que es van expressar veus crítiques dins la Cambra, com la de l'eurodiputada Paloma López Bermejo, del grup parlamentari de l'Esquerra Unitària Europea, qui en 2018 va fer dues preguntes a la Comissió:²⁶

1. ¿Condena la Alta Representante la actuación del Reino de Marruecos al intentar legitimar su ocupación del Sáhara Occidental con la apropiación de Dajla como ciudad marroquí?

²⁴ Parlamento Europeo 2014-2019:

<https://results.elections.europa.eu/es/resultados-elecciones/2014-2019/parlamento-saliente/>

²⁵ Sentència del 21 de desembre de 2016 (assumpte C-104/16 P – Consell / Front Polisario)

²⁶ Les dues preguntes formen part de la Pregunta amb sol·licitud de resposta escrita E-005415-18. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2018-005415_ES.html

2. Los acuerdos de pesca entre la Unión Europea y Marruecos son contrarios a las sentencias del TJUE, ¿va a seguir la Comisión manteniendo dicho incumplimiento al no obtener el consentimiento del pueblo saharaui para elaborar los acuerdos?.

La resposta va ser elaborada per la Vicepresidenta/Alt representant de la Comissió Europea Federica Mogherini,²⁷ exposant que els acords modificats i adoptats pel Consell el 29 de novembre de 2018 complien plenament amb el dret internacional, ja que en l'acord no es produïa cap mena de reconeixement de la sobirania del Marroc sobre el Sàhara Occidental.

Durant la legislatura 2019-2024,²⁸ el Parlament Europeu va mantenir la línia d'actuació iniciada a principis dels anys 2000, caracteritzada per una actitud moderada i limitada respecte al conflicte del Sàhara Occidental. En matèria de resolucions, la institució ha evitat adoptar posicionaments clars orientats a la resolució política del conflicte i s'ha abstingut de formular condemnes explícites al Regne del Marroc per l'ocupació del territori sahrauí. En canvi, l'activitat parlamentària ha continuat centrant-se principalment en qüestions de caràcter humanitari, com la situació dels refugiats i la defensa dels drets humans, evitant implicar-se en el debat sobre el fons jurídic i polític del conflicte.

Si durant la legislatura 2014-2019 l'activitat parlamentària relacionada amb el conflicte del Sàhara Occidental ja havia estat escassa, la legislatura 2019-2024 encara va resultar menys productiva pel que fa a aquesta temàtica en concret. Entre els pocs textos aprovats per la Cambra que mencionen el Sàhara Occidental, destaca la *Resolución del Parlamento Europeo, de 10 de junio de 2021, sobre la violación de la Convención de las Naciones Unidas sobre los Derechos del Niño y el uso de menores por las autoridades marroquíes en la crisis migratoria de Ceuta*. Tanmateix, aquest text no aborda directament el conflicte del Sàhara Occidental, sinó que es refereix a una conseqüència indirecta d'aquest. La resolució exposa com l'origen de la crisi migratòria provocada pel Marroc estava estretament vinculat a la decisió de l'Estat espanyol d'acollir el líder del Front Polisario per raons humanitàries, així com a la posició ambigua de l'Estat espanyol respecte al conflicte sahrauí.²⁹

Amb els resultats de les eleccions europees de 2024,³⁰ es pot preveure que l'activitat parlamentària relativa al conflicte del Sàhara Occidental sigui encara més reduïda que durant la legislatura anterior. Aquesta previsió s'explica, en primer lloc, pel fet que la composició de l'Eurocambra manté pràcticament intacta la majoria anterior, formada pels grups del Partit Popular Europeu (PPE), el Partit dels Socialistes Europeus (S&D) i Renew Europe, els quals, durant la legislatura 2019-2024, es van

²⁷ Resposta: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2018-005415-ASW_ES.html

²⁸ Parlamento Europeo 2019-2024:

<https://results.elections.europa.eu/es/resultados-elecciones/2019-2024/parlamento-saliente/>

²⁹ En cas que es vulgui saber més de la crisi migratòria vegi: Escoda, J. (2021): *La Crisis Migratoria de Ceuta*. Asociación para las Naciones Unidas de España (ANUE).

³⁰ Parlamento Europeo 2024-2029:

<https://results.elections.europa.eu/es/resultados-elecciones/2024-2029/>

centrar exclusivament en aspectes humanitaris del conflicte i van limitar-se a donar suport a les resolucions de les Nacions Unides, sense qüestionar la posició del Marroc. A més, aquesta mateixa majoria ha avalat de manera sistemàtica els diversos acords comercials i pesquers entre la Unió Europea i el Regne del Marroc, incloent aquells que afecten el territori ocupat del Sàhara Occidental.

Un altre factor que pot contribuir a una desacceleració de l'activitat parlamentària sobre aquest tema és l'auge dels grups d'extrema dreta dins l'hemicicle. Aquests grups solen centrar la seva agenda en qüestions de política interna de la Unió, i només intervenen en afers de política exterior quan hi ha un interès estratègic clar, com en el cas del conflicte d'Ucraïna, pel qual sí mantenen una posició definida i proactiva.

En aquest context, es podria pensar que el Grup dels Conservadors i Reformistes Europeus (ECR), que integra el partit espanyol VOX, podria adoptar una postura definida respecte al Sàhara Occidental. Tanmateix, aquesta hipòtesi no es veu confirmada en la pràctica, ja que VOX no presenta cap posició clara ni coherent sobre el conflicte. Tot i que ha criticat públicament la decisió del president espanyol Pedro Sánchez de reconèixer l'autonomia del Sàhara sota sobirania marroquina, el partit no fa cap menció al tema ni al Marroc en el seu programa electoral, ni tampoc ha emès declaracions oficials amb voluntat de posicionament en l'àmbit europeu.

5.2. La judicialització dels acords UE-Marroc

Després de l'alto el foc acordat amb el Regne del Marroc l'any 1991, el Front Polisario va abandonar la lluita armada i va optar per una actitud de contenció, tot dipositant les seves esperances en el pla de pau impulsat per les Nacions Unides. Aquest pla preveia una solució pacífica al conflicte que passava, essencialment, per la celebració d'un referèndum d'autodeterminació per al poble sahrauí.

Tanmateix, davant l'estancament prolongat del procés de pau i la manca de voluntat política per part del Marroc i de la comunitat internacional, el Front Polisario va reformular la seva estratègia i va iniciar una nova via de lluita: la judicialització dels acords comercials i pesquers entre la Unió Europea i el Regne del Marroc.

Aquest canvi d'orientació va respondre a dues motivacions principals. En primer lloc, mantenir viu l'interès i la visibilitat internacional del conflicte, que es trobava en un moment de clara marginalització en l'agenda diplomàtica global. En segon lloc, evitar que el Marroc es beneficiés econòmicament de l'explotació dels recursos naturals del Sàhara Occidental ocupat, en el marc d'acords comercials que s'estenien a un territori sobre el qual el Marroc no té sobirania reconeguda internacionalment.

A través d'aquesta estratègia legal, el Front Polisario va aconseguir portar el cas davant les institucions judicials europees, contribuint a posar en qüestió la legalitat de l'aplicació dels acords UE-Marroc al Sàhara Occidental i reforçant, així, la seva posició com a actor legítim del dret a l'autodeterminació del poble sahrauí.

En aquesta línia, l'any 2012 el Front Polisario va interposar un recurs d'anul·lació contra l'Acord Agroalimentari signat aquell mateix any entre la Unió Europea i el Regne del Marroc. En primera instància, el Tribunal General de la Unió Europea (TGUE, en endavant) va estimar parcialment el recurs i va anul·lar l'acord en allò que feia referència a la seva aplicació al Sàhara Occidental.³¹

La Comissió Europea i el Consell van presentar un recurs de cassació contra la sentència que anul·lava l'acord en relació amb el Sàhara Occidental. El recurs es basava en què la sentència del TJUE afectava negativament la política exterior de la UE i la seguretat jurídica de l'acord. Van argumentar que l'acord complia els requisits legals i que la inclusió del Sàhara Occidental era legítima.

El recurs no va tenir èxit. El TJUE, reunit en Gran Sala, va desestimar íntegrament els recursos de cassació del Consell i la Comissió, respectant la decisió anterior del Tribunal General d'anul·lar l'aplicació dels acords al Sàhara Occidental.³² Per a prendre la seva decisió, el Tribunal va assumir elements clau de la sentència de 2015 del TGUE, com ara la invocació de l'article 31.1 de la Convenció de Viena sobre el Dret dels Tractats. Aquest article estableix que els tractats han d'interpretar-se de bona fe d'acord amb el significat ordinari que s'ha de donar als termes en el seu context i tenint en compte l'objecte i la finalitat del tractat. En aquest marc, el Tribunal va considerar que la referència al "territori del Regne del Marroc" podria ser entesa per les autoritats marroquines com incloent el Sàhara Occidental, atès que el consideren part integrant del seu territori. Així mateix, el Tribunal va destacar que les autoritats de la Unió Europea eren plenament conscients d'aquesta interpretació i, malgrat això, no van incorporar cap clàusula explícita que en deixés fora el territori del Sàhara Occidental, tot i que el Parlament Europeu havia suggerit fer-ho (Giménez, 2022: 47).

La sentència també va confirmar que el Front Polisario tenia dret a impugnar els acords, ja que representa el poble sahrauí i que aquests acords impactaven sobre el seu dret a l'autodeterminació; ratificava que la definició de "territori del Regne del Marroc" no pot incloure el Sàhara Occidental sense el consentiment explícit del poble sahrauí com a tercer implicat; i considerava insuficients les consultes realitzades, ja van adreçar-se a la població resident (molts no sahrauís), i no al poble sahrauí com a entitat legítima.

L'any 2014, l'organització *Western Sahara Campaign UK*, una entitat independent vinculada a l'activisme en defensa del dret d'autodeterminació del poble sahrauí, va interposar dos recursos legals en relació amb l'acord de pesca de 2006 i el seu Protocol de Desenvolupament de 2013 entre la Unió Europea i el Regne del Marroc. Els recursos es fonamentaven en el fet que s'estaven important productes derivats de la pesca capturats en aigües adjacents al Sàhara Occidental, al·legant que l'acord s'estava aplicant en aquestes aigües sense reconeixement del seu estatus separat, la

³¹ Sentència del Tribunal General (Sala Octava), de 10 de diciembre de 2015, en el asunto T-512/12,

³² Sentència del Tribunal de Justicia (Gran Sala) de 4 de octubre de 2024. Asuntos acumulados C-778/21 P y C-798/21 P.

qual cosa contravenia, entre d'altres, l'article 3.5 del Tractat de la Unió Europea (Giménez, 2022: 49).

És important destacar que aquest acord de pesca, negociat per la Comissió Europea, reconeixia implícitament la sobirania del Marroc sobre les aigües sahrauís, ja que distingia entre aigües "sota sobirania" i aigües "sota jurisdicció" del Regne del Marroc. Aquest detall ha estat interpretat com un èxit diplomàtic del Marroc, que considera l'acord com una validació indirecta de la seva sobirania sobre el Sàhara Occidental.

Tanmateix, en la seva sentència del 27 de febrer de 2018 (assumpte C-266/16), el TJUE va establir que l'acord de pesca no era aplicable a les aigües adjacents al Sàhara Occidental, ja que aquest territori no forma part del Regne del Marroc i, per tant, la seva inclusió dins l'àmbit d'aplicació de l'acord exigia una reformulació específica.

A més, aquesta sentència va introduir un principi jurídic fonamental que, a partir d'aleshores, hauria de respectar-se en qualsevol acord aplicable al territori sahrauí: la necessitat del consentiment exprés del poble sahrauí, com a tercer afectat. Aquest criteri es fonamenta en el que disposa l'article 34 de la Convenció de Viena sobre el Dret dels Tractats (1969), segons el qual un tractat no pot generar drets ni obligacions per a una tercera part sense el seu consentiment previ.

Amb la voluntat d'eludir els impediments jurídics derivats de la jurisprudència del TJUE, la Comissió Europea va publicar, l'11 de juny de 2018, l'*Informe sobre los beneficios para la población del Sáhara Occidental de la ampliación de las preferencias arancelarias a los productos originarios del Sáhara Occidental y sobre la consulta de dicha población al respecto*. L'objectiu d'aquest document, aparentment, era adaptar l'aplicació del tractat a les exigències formulades per la sentència del 27 de febrer de 2018, amb l'objectiu de garantir-ne la conformitat amb el dret de la Unió i el dret internacional.

Tanmateix, l'anàlisi del contingut de l'informe posa en evidència que l'únic criteri motivador per a la seva redacció era el compliment formal de la jurisprudència, no pas una voluntat real de respectar el principi de consentiment del poble sahrauí. Així, en lloc d'utilitzar l'expressió "poble del Sàhara Occidental", el text es refereix reiteradament a "poblacions afectades", eludint intencionadament el reconeixement de la titularitat col·lectiva del dret a l'autodeterminació.

A més, la Comissió va recórrer novament a l'opinió jurídica emesa per Hans Corell el 2002 en qualitat d'assessor jurídic de les Nacions Unides (Corell, 2002). Aquest informe ha estat repetidament utilitzat tant per la Comissió com pel Consell i, fins i tot, considerat en el marc dels tribunals europeus, per justificar la validesa dels acords amb el Marroc aplicats al Sàhara Occidental. Corell argumentava que els acords amb potències ocupants podrien ser compatibles amb el dret internacional, sempre que beneficiïn el poble del territori no autònom, es negociïn en el seu nom o comptin amb la seva consulta prèvia. No obstant això, la Comissió distorsiona aquest criteri substituint la noció de "pobles d'aquests territoris" per la més ambigua de "poblacions

afectades”, fet que buida de contingut jurídic la referència al dret d'autodeterminació (Soroeta, 2022: 14).

Malgrat els intents de les institucions europees per justificar jurídicament l'aplicació dels acords al Sàhara Occidental, aquests arguments resulten insuficients i jurídicament invàlids per un motiu fonamental: l'opinió de Hans Corell fa referència explícita als “representants dels pobles dels territoris”, una expressió que, en el cas del Sàhara Occidental, només pot correspondre al Front Polisario, reconegut per les Nacions Unides com el legítim representant del poble sahrauí. Aquest moviment va ser consultat formalment i es va negar a donar el seu consentiment a l'acord.

Tot i aquesta negativa, la Comissió Europea va continuar defensant l'acord, tot argumentant que el Regne del Marroc administrava *de facto* la major part del territori i que, per tant, el conveni tindria un impacte positiu tant per al territori com per a la seva població. Així mateix, l'informe afirmava que s'havien dut a terme consultes amb un ampli nombre d'actors locals —en la mesura del possible—, i insistia en què l'acord no suposava cap reconeixement formal de la sobirania marroquina sobre el Sàhara Occidental.

Tanmateix, aquesta argumentació ignora el principi fonamental del consentiment lliure i informat del poble concernit, així com la jurisprudència reiterada del TJUE, que estableix que la simple consulta a actors econòmics o polítics locals no pot substituir la voluntat expressa del poble sahrauí com a subjecte de dret internacional.

A pesar de les contradiccions legals que el plantejament de la Comissió i el Consell mantenien en els seus arguments, prèvia aprovació del Parlament Europeu, el 25 d'octubre de 2018 la UE i el Marroc van firmar a Brussel·les l'*Acuerdo en forma de Canje de Notas entre la Unión Europea y el Reino de Marruecos sobre la modificación de los Protocolos n.o 1 y n.o 4 del Acuerdo Euromediterráneo por el que se crea una Asociación entre las Comunidades Europeas y sus Estados miembros, por una parte, y el Reino de Marruecos, por otra*.³³

La gran novetat d'aquest acord va ser la inclusió explícita del Sàhara Occidental dins l'àmbit d'aplicació dels tractats, tot i el reconeixement per part de la Comissió Europea que el Regne del Marroc no exerceix sobirania sobre aquest territori. No obstant això, la Comissió va justificar aquesta inclusió en el control *de facto* que el Marroc manté sobre la major part del territori, en els suposats beneficis econòmics i socials que l'acord podria aportar a la població local i en el consentiment obtingut de certs actors locals.

Davant aquestes actuacions per part de les institucions europees i el Regne del Marroc, el Front Polisario va interposar un nou recurs d'anul·lació.³⁴ L'argument principal del recurs coincidia amb el que ja havia presentat la *Western Sahara Campaign UK*: l'aplicació il·legal dels acords al territori del Sàhara Occidental, en

³³ DOUE L34 (6.2.2019)

³⁴ Recurs d'anul·lació T-279/19, juntament amb els acumulats T-344/19 i T-356/19, davant del Tribunal General de la Unió Europea contra la decisió del Consell.

vulneració del dret internacional i del compromís de la Unió Europea amb aquest dret, tal com es recull a l'article 3.5 del Tractat de la Unió Europea.

Aquests recursos van ser resolts pel TGUE mitjançant la seva sentència de setembre de 2021, la qual va aclarir qüestions que havien quedat obertes en la jurisprudència anterior i va reafirmar la posició del Tribunal respecte a aspectes clau qüestionats pel Consell i la Comissió.

En primer lloc, el TGUE va declarar que el Front Polisario té legitimitat activa per impugnar aquests acords, ja que és el representant reconegut del poble sahrauí i, com a tal, pot actuar jurídicament en nom seu i fins i tot celebrar acords internacionals, fins que el poble exerceixi el seu dret a l'autodeterminació. Aquesta afirmació contradiu obertament la posició del Consell i de la Comissió, que havien qüestionat la legitimitat del Front.

En segon lloc, d'acord amb el principi de no reconeixement, el Tribunal va reiterar que el Marroc no pot celebrar acords internacionals que incloguin el Sàhara Occidental, ja que no en té la sobirania ni la condició de potència administradora. De fet, a causa de la nul·litat jurídica dels Acords de Madrid (1975), aquesta darrera condició recau *de iure* sobre Espanya, segons el dret internacional.

Pel que fa a la qüestió del consentiment de la població, el TGUE va establir que, atès que els acords controvertits s'apliquen expressament al territori del Sàhara Occidental, afecten el poble sahrauí en la seva totalitat, i per tant, requerien el consentiment del Front Polisario com a representant legítim. A més, el Tribunal va observar que tant el Consell com la Comissió, a través del Servei Europeu d'Acció Exterior, van buscar aquest consentiment en el marc de l'*Informe sobre los beneficios para la población del Sàhara Occidental (...)*, reconeixent implícitament la legitimitat del Front.

Finalment, el Tribunal va descartar l'ús de l'opinió de Hans Corell com a fonament suficient per justificar l'aplicació dels acords. Va assenyalar que no es pot substituir l'exigència del consentiment exprés del poble sahrauí pel simple criteri que l'acord resulti beneficiós per a la població afectada, tal com pretenien fer les institucions europees. Aquesta interpretació instrumental del dret internacional vulnera el principi d'autodeterminació i buida de contingut jurídic les garanties que emanen de la jurisprudència del TJUE i de la Convenció de Viena sobre el Dret dels Tractats.

Amb aquesta sentència, el TGUE anul·lava les decisions impugnades pel Front Polisario, però exposant que els seus efectes es mantindrien durant un període de temps, ja que la seva anul·lació amb efectes immediats podrien tenir greus conseqüències sobre l'acció exterior de la Unió i posar en qüestió la seguretat jurídica dels compromisos internacionals assumits per aquesta. Altrament, els acords també s'hauran de continuar aplicant fins que el TJUE resolgui el recurs de cassació que van interposar Consell i Comissió,³⁵ amb la intenció d'obtenir l'anul·lació de la sentència del 2021.

³⁵ Casos C-779/21 P i C-799/21 P, coneguts com Front Polisario II.

A finals de juny de 2025, el TJUE encara no ha emès sentència sobre els recursos de cassació interposats pel Consell i la Comissió Europea contra la decisió del Tribunal General de 2021. El procediment es troba actualment en la seva fase final, tot i que encara no s'ha fet pública cap resolució definitiva.

Mentre no arriba la sentència, és interessant tenir en compte l'opinió emesa, el 21 de març de 2024, per l'Advocada General, Tamara Ćapeta. Segons el seu parer, en no tractar-se el territori del Sàhara Occidental i les aigües adjacents com a separats i diferenciats del Regne del Marroc, el Consell va infringir el principi de respecte al dret d'autodeterminació del poble del Sàhara Occidental.

Tot i reconèixer que el poble sahrauí no disposa d'un representant oficial o universalment reconegut, Ćapeta afirma que el Front Polisario ha de ser considerat com un reflex dels interessos i de la voluntat d'una part significativa del poble sahrauí. A continuació, l'Advocada General argumenta que tant l'acord de pesca com el seu Protocol d'Aplicació no compleixen amb l'obligació jurídica de tractar el Sàhara Occidental com un territori separat i diferenciat del Regne del Marroc, tal com va establir la jurisprudència del TJUE.

Basant-se en aquests elements, i fent referència expressa a la sentència del TJUE del 21 de desembre de 2016, Ćapeta conclou que el Consell ha vulnerat el dret d'autodeterminació del poble sahrauí i el seu dret a exercir-lo lliurement. Per tant, recomana al TJUE que desestimi les apel·lacions interposades pel Consell i la Comissió, i que confirmi la validesa de la sentència del Tribunal General de 2021, en la qual es va anul·lar l'aplicació dels acords entre la Unió Europea i el Regne del Marroc al territori del Sàhara Occidental.

Tot i que l'opinió de l'Advocada General no té caràcter vinculant, el TJUE sol seguir-ne el criteri en un percentatge elevat dels casos, atesa la seva autoritat tècnica i doctrinal en la interpretació del dret de la Unió.

El que sí pot afirmar-se amb rotunditat és que la sentència que dictarà el TJUE serà decisiva per establir un precedent jurídic clar sobre la legitimitat dels acords entre la Unió Europea i el Regne del Marroc quan aquests afectin el territori del Sàhara Occidental. Així mateix, la resolució tindrà un impacte directe en la configuració del rol del Front Polisario com a representant jurídic del poble sahrauí, ja sigui reforçant la seva legitimitat internacional, o, en cas contrari, debilitant-la davant les institucions europees i la comunitat internacional.

5.3. Posició d'Espanya

Tal com s'ha evidenciat a l'inici de l'article, Espanya va adoptar inicialment una posició ambigua i evasiva respecte al procés de descolonització del Sàhara Occidental. Des de la seva entrada a les Nacions Unides, l'any 1956, l'Estat espanyol va intentar dilatar tant com va poder l'inici d'aquest procés, evitant complir amb les obligacions internacionals com a potència administradora d'un territori no autònom. No va ser fins a la dècada dels setanta, com a resultat de les creixents pressions internacionals, que Espanya va

accedir formalment a organitzar una consulta d'autodeterminació per a la població sahrauí.

Amb tot, mentre organitzava el referèndum secretament va signar els Acords de Madrid l'any 1975, repartint la colònia entre el Marroc i Algèria, derivant en l'abandó del territori a correuita a causa de la *Marxa Verda* marroquina l'any 1975.

La conjuntura política interna va influir decisivament en la posició d'Espanya davant el conflicte del Sàhara Occidental. En aquell moment, el país es trobava immers en el procés de transició del règim franquista a la democràcia, un període de profunds canvis institucionals i incertesa política. Aquesta situació va provocar que l'agenda exterior quedés relegada a un segon pla, mentre les prioritats de l'Estat espanyol es centraven en l'estabilització interna i en la consolidació del sistema democràtic.

En conseqüència, Espanya no va exercir les responsabilitats que li corresponien com a potència administradora d'un territori no autònom, ni va garantir un procés de descolonització conforme amb el dret internacional i amb els principis establerts per Nacions Unides.

Històricament, Espanya ha mantingut una posició ambivalent i ambigua envers el conflicte del Sàhara Occidental. L'any 1976, el ministre d'Afers Exteriors José María de Areilza afirmava que Espanya havia cedit l'administració del territori al Marroc i a Mauritània, però no n'havia transferit la sobirania, la qual —segons reconeixia— continuava residint en la població sahrauí. Amb aquesta postura, Espanya pretenia preservar la seva legitimitat com a potència colonitzadora sortint, tot intentant mantenir intactes les seves relacions diplomàtiques amb el Marroc, un soci clau en l'entorn geoestratègic regional (De Larramendi, 2014: 265).

Durant els anys posteriors als Acords de Madrid, mentre la posició oficial d'Espanya intentava projectar una aparent equidistància entre el Marroc i el Front Polisario, l'oposició liderada pel PSOE adoptava una postura més clara en suport al dret d'autodeterminació del poble sahrauí. Aquesta alineació es va fer especialment visible amb la visita de Felipe González, l'any 1976, als camps de refugiats de Tinduf, on va expressar el suport del partit a la causa sahrauí (Camacho, 2005).

Tanmateix, un cop el PSOE va accedir al poder, l'any 1982, es va produir un gir estratègic significatiu en la política exterior espanyola. L'executiu socialista va optar per prioritzar les relacions bilaterals amb el Regne del Marroc, abandonant la denúncia dels Acords de Madrid i renunciant al reconeixement de La RASD, tot i haver-ho plantejat durant la campanya electoral (Morán, 1990).

Aquest canvi de posicionament es va traduir en accions concretes, com la signatura de l'acord de pesca de 1983 entre Espanya i el Marroc, que incloïa explícitament les aigües adjacents al Sàhara Occidental dins del seu àmbit d'aplicació. Aquest acord assumia de manera implícita la jurisdicció marroquina sobre la zona marítima sahrauí, encara que sense reconèixer-ne formalment la sobirania (De Larramendi, 1997: 411). Així, es feia evident que, malgrat les declaracions d'equidistància, l'Estat espanyol s'inclinava cada cop més cap a les tesis marroquines, consolidant un patró de preferència diplomàtica i econòmica envers Rabat.

Aquesta tendència d'aproximació a les posicions marroquines es va consolidar durant el mandat de José Luis Rodríguez Zapatero, sota el govern del qual es va aprofundir en el gir estratègic iniciat als anys vuitanta. En el context dels atemptats de l'11 de març de 2004 a Madrid, el govern socialista va redefinir la seva política exterior al Magrib, tot adoptant una estratègia orientada a l'estabilització regional mitjançant la cooperació amb els estats de la zona.

Aquesta política es fonamentava en la necessitat d'impulsar relacions bilaterals sòlides amb els països del Magrib, amb l'objectiu de fomentar processos de modernització econòmica, social i institucional. El Marroc, considerat un aliat clau en qüestions de seguretat, migració i comerç, es va convertir en una peça central d'aquesta nova orientació geopolítica, fet que va contribuir a reforçar l'aproximació d'Espanya a les tesis marroquines sobre el Sàhara Occidental (De Larramendi, 2014: 270).

Es podria haver esperat que l'arribada al poder del Partit Popular, l'any 2011, comportés un refredament de les relacions hispano-marroquines, com ja havia succeït durant el mandat de José María Aznar.³⁶ No obstant això, el nou executiu popular va mantenir l'estratègia d'aproximació al Marroc iniciada pels governs socialistes, tot consolidant la línia de continuïtat diplomàtica.

Una mostra clara d'aquesta actitud es produí després que el Parlament Europeu rebutgés la renovació de l'acord de pesca amb el Marroc, l'any 2011. En aquest context, va ser el govern espanyol qui va exercir més pressió sobre les institucions europees per tal que es negociés ràpidament un acord alternatiu que en garantís la continuïtat. Aquesta actitud responia a l'alt nivell d'interès pesquer d'Espanya a la zona, ja que 100 de les 119 llicències concedides dins l'àmbit del tractat estaven en mans d'embarcacions espanyoles (Trasosmontes, 2014: 27).

Seguint la tendència d'aproximació a les posicions marroquines, en el marc de la crisi diplomàtica entre el Marroc i Alemanya l'any 2021,³⁷ el Regne del Marroc va instar, mitjançant els seus ambaixadors a Berlín i Madrid, una clarificació de la postura oficial d'ambdós estats respecte al conflicte del Sàhara Occidental. En resposta, i amb l'objectiu de reconduir les tensions bilaterals, el president espanyol Pedro Sánchez va adreçar, el març de 2022, una carta al rei Mohammed VI, en la qual manifestava la voluntat d'establir una nova etapa en les relacions hispano-marroquines.³⁸ En aquesta missiva, Sánchez reconeixia els "esforços seriosos i creïbles" del Marroc per trobar una solució mútuament acceptable dins del marc jurídic de les Nacions Unides i qualificava

³⁶ Per aprofundir en aquesta matèria es recomana veure Velasco, R. (2014): *Las relaciones hispano-marroquies durante el gobierno de Aznar: visiones y versiones encontradas a ambos lados del estrecho*. Universidad de Extremadura, Badajoz. Pp 321-330.

³⁷ Aquesta crisi es va originar per diverses accions procedents d'Alemanya que el Marroc va interpretar com a greuges vers ells, entre ells la no presència de l'estat marroquí en la Conferència de Pacificació de Líbia organitzada el 2021 a Berlín. Per aprofundir en els interessos alemanys al territori africà i l'origen i superació de la crisi vegi Dworkin, A. (2024): *The Maghreb Maze: Harmonising Divergent European Policies in North Africa*. Europea Council on Foreign Relations, Pag 16.

³⁸ Per revisar la carta completa accedeixi a: <https://elpais.com/espana/2022-03-23/la-carta-de-pedro-sanchez-a-mohamed-vi-debemos-construir-una-nueva-relacion-que-evite-futuras-crisis.html>

el pla d'autonomia marroquí de 2007 com una base seriosa i viable per a la resolució de la disputa (Allen & Trinidad, 2024: 7).

Aquest gir diplomàtic es va produir en un context de forta tensió entre Espanya i el Marroc, agreujat per l'hospitalització a territori espanyol del líder del Front Polisario, Brahim Ghali, fet que va provocar una resposta contundent de Rabat, inclosa la retirada de la seva ambaixadora a Madrid. En aquest escenari, la decisió del govern espanyol de recolzar la proposta marroquina es pot interpretar com un intent d'estabilitzar i reforçar les relacions bilaterals, encara que fos a costa dels drets del poble sahrauí i del principi d'autodeterminació reconegut pel dret internacional.

A més, aquest acostament a les tesis marroquines s'alinea amb la tendència internacional, on diversos actors han prioritzat els seus interessos estratègics sobre els principis jurídics. En el cas espanyol, els vincles amb el Marroc són especialment rellevants en àmbits com la seguretat, el comerç, la cooperació migratòria i, sobretot, la pesca. Un exemple clar d'aquesta interdependència és que el 90 % de les llicències de pesca atorgades per la Unió Europea en aigües del Sàhara Occidental corresponen a vaixells espanyols, fet que evidencia l'alt grau d'implicació econòmica d'Espanya al territori ocupat.

5.4. Posició de França

França, com a antiga potència colonial al Marroc, ha mantingut interessos econòmics i estratègics rellevants al Magrib, els quals han condicionat profundament la seva posició respecte al conflicte del Sàhara Occidental. Així, la postura francesa ha estat tradicionalment favorable a les tesis marroquines, actuant com a aliat diplomàtic clau de Rabat en l'àmbit internacional.

És important assenyalar que, després del procés de descolonització, França va perdre gran part de la seva influència al nord d'Àfrica, especialment amb la independència d'Algèria, la seva colònia més important a la regió. En aquest context, la política exterior francesa al Magrib es va reorientar cap a la recuperació d'espais d'influència perduts, consolidant vincles amb actors regionals estables.

En aquest marc, el suport a les posicions del Marroc ha estat una estratègia coherent amb l'objectiu de reforçar la presència francesa al Magrib, tot afavorint un soci històric amb el qual manté relacions econòmiques intenses i interessos comuns en matèries com la seguretat, l'energia o la cooperació migratòria. Aquesta aliança ha permès a França recuperar pes geopolític a la regió, sovint en detriment d'Espanya i d'Algèria, com ha assenyalat Ruiz Miguel (2005: 5).

Els interessos econòmics de França al territori del Sàhara Occidental són amplis i estratègicament rellevants. Cal destacar que aquesta regió és una de les més riques del món en fòsfats —essencials per a la indústria química i l'agricultura— i que compta amb un dels bancs de pesca més extensos i productius del continent africà. Aquestes condicions fan del Sàhara Occidental un territori de gran valor geoeconòmic.

La presència empresarial francesa a la zona es remunta a la dècada dels anys 1940, quan empreses com *Total Fina* van començar a operar-hi, establint els primers vincles econòmics amb el territori (Trasosmontes, 2014: 4). Aquesta implicació primerenca ha donat lloc a una consolidació progressiva dels interessos francesos, especialment en sectors estratègics com l'energia, els recursos minerals i la pesca, que contribueixen a explicar el suport sostingut de França a la posició marroquina en el conflicte.

Un cop iniciat el conflicte entre el Regne del Marroc i la RASD, França va adoptar una posició clarament favorable al Marroc. Aquesta alineació respon a diversos factors estratègics. D'una banda, els estrets vincles diplomàtics i econòmics entre París i Rabat —heretats del passat colonial— feien que una consolidació del control marroquí sobre el Sàhara Occidental garantís la continuïtat de les empreses franceses ja establertes al territori, així com l'obertura a noves oportunitats d'inversió.

D'altra banda, el context geopolític de la Guerra Freda va jugar un paper determinant en aquesta postura. El Front Polisario, fortament influenciat per Algèria i amb una orientació ideològica propera al marxisme en els seus inicis, generava recels en les potències occidentals. Davant la possibilitat que un eventual estat sahrauí esdevingués un aliat estratègic de la Unió Soviètica, França va veure en el suport al Marroc una forma de preservar l'estabilitat regional i mantenir l'esfera d'influència occidental al nord d'Àfrica (Giménez, 2022: 2).

En els primers anys del conflicte, l'exèrcit marroquí va comptar amb un suport actiu per part de França, que es va materialitzar en forma d'assessoria militar, subministrament d'armament i vehicles de transport. A més, aquest suport es va estendre a l'àmbit diplomàtic, on França va jugar un paper clau en la defensa del Marroc davant les Nacions Unides, consolidant així la seva aliança amb l'estat nord-africà (Hernández, 2014: 408).

França, com a membre permanent del Consell de Seguretat de les Nacions Unides, ha exercit tradicionalment un paper de bloqueig davant qualsevol iniciativa que pugui conduir a una solució basada en el dret a l'autodeterminació del poble sahrauí. A més, s'ha mostrat reiteradament contrària a qualsevol intent de qualificar la presència marroquina al Sàhara Occidental com una ocupació militar, alineant-se així amb les tesis del Marroc (Allen & Trinidad, 2024: 56).

En aquest sentit, cal recordar les declaracions del president Valéry Giscard d'Estaing al magazín *Le Nouvel Observateur* el 1976:

Il est certain que nous déplorons la multiplication des micro-États. Ce n'est ni utile à la paix mondiale, ni dans l'intérêt des peuples. Il ne nous paraît pas raisonnable que cette population nomade, qui ne dépasse pas cent mille personnes, se constitue en État autonome avec son gouvernement, ses finances, son armée et ses ambassades.

En un primer moment, França va fer valer la seva condició de membre permanent del Consell de Seguretat per influir en l'enfocament dels plans de pau impulsats per les Nacions Unides. La seva intervenció ha estat clau per evitar que el

conflicte del Sàhara Occidental fos abordat sota el Capítol VII de la Carta de les Nacions Unides —relatiu a l'acció en cas d'amenaça a la pau, trencaments de la pau o actes d'agressió—, ja que això hauria implicat la imposició d'una solució sense necessitat del consentiment de les dues parts. Aquesta via hauria pogut desembocar en la proclamació d'independència del Sàhara Occidental i la retirada forçada del Marroc del territori ocupat (Giménez, 2022: 35).

Tal com s'ha exposat anteriorment, la Resolució 690 del Consell de Seguretat de les Nacions Unides va establir l'any 1991 la Missió de les Nacions Unides per al Referèndum al Sàhara Occidental (MINURSO). En aquest context, França va manifestar reiteradament el seu posicionament mitjançant comunicacions oficials dirigides a l'ONU a través del seu ministre d'Afers Exteriors. En aquestes, qualificava el Front Polisario com un actor artificial mancat de legitimitat per representar el poble sahrauí, i atribuïa a Algèria la responsabilitat d'haver armat i instrumentalitzat el moviment, contribuint així a l'origen i perpetuació del conflicte (Hernández, 2014: 412).

En aquesta línia, França també ha actuat com a element de bloqueig dins de la MINURSO, especialment pel que fa a la supervisió dels drets humans als territoris ocupats pel Regne del Marroc. L'any 2009, París es va oposar fermament a l'ampliació del mandat de la Missió perquè inclogués competències en matèria de monitoratge de drets humans, al·legant qüestions de sobirania i estabilitat regional. Aquell mateix any, França va reiterar el seu suport a l'anomenada “tercera via” promoguda pel Marroc (Fisas, 2011: 4), una posició que ja havia manifestat anteriorment. De fet, després del fracàs del *Pla Baker I*, i amb el suport dels Estats Units i el Regne Unit, França va presentar al Consell de Seguretat un projecte de resolució basat en aquesta “tercera via”, que acabaria cristal·litzant el 2007 en el pla d'autonomia marroquí per al Sàhara Occidental (Hernández, 2014: 412).

Així doncs, la postura francesa s'ha mantingut constant al llarg del conflicte, alineant-se clarament amb les tesis marroquines. Aquesta alineació no respon a una voluntat de resolució justa i duradora del conflicte, sinó que evidencia un interès predominantment estratègic i econòmic. França ha prioritzat la protecció dels beneficis de les seves empreses establertes al territori ocupat i la preservació de les seves relacions amb el Marroc, considerat un soci clau en la seva política africana. Aquesta estratègia s'emmarca en l'objectiu de mantenir i reforçar la influència francesa al Magrib, en un context geopolític marcat per l'augment de la presència de nous actors com la Xina o Rússia a la regió.

En coherència amb aquesta orientació, l'any 2022 Nicolas de Rivière, ambaixador permanent de França davant les Nacions Unides, va reafirmar la postura francesa declarant:

Notre position est connue. Pour la France, le présent et l'avenir du Sahara occidental s'inscrivent dans le cadre de la souveraineté marocaine. L'autonomie sous souveraineté marocaine est le cadre dans lequel cette question doit être résolue, et notre soutien au plan d'autonomie proposé par le Maroc en 2007 est clair et constant. Pour la France, celui-ci constitue la seule base pour aboutir à

une solution politique juste, durable et négociée, conformément aux résolutions de ce Conseil.

6. CONCLUSIONS

Diverses són les conclusions que es poden extreure de la present recerca referent a la posició del Parlament Europeu i els estats membres implicats en la crisi del Sàhara Occidental.

El principal, referent al conflicte en si entre el Regne del Marroc i el Front Polisario, és la falta d'interès per part de les potències europees en solucionar el conflicte mitjançant una solució favorable a la independència del Sàhara Occidental. S'ha vist de forma fefaent com la potència administradora *de iure* del territori, es va desentendre en un primer moment de la situació que deixava al marxar de la regió, dividint el territori entre els països veïns i sense assumir les seves responsabilitats com a potència administradora.

Aquesta actuació per part d'Espanya és comprensible en un primer moment, el fet de la seva situació política interna justifica les seves accions, però una vegada assentat el nou règim, va mantenir una posició equidistant prioritzant finalment les tesis marroquines, arribant a posicionar-se a favor de la "tercera via" el 2022. Aquest posicionament, més enllà, de fer-se cap a una solució del conflicte no conforme amb el dret internacional públic, es va fer motivada per interessos econòmics, socials, polítics i pressions diplomàtiques per part del Marroc.

Pel que fa a França, aquest estat ha mantingut històricament una posició constant de suport al Marroc. Aquesta ajuda ja es va evidenciar l'any 1975 amb l'enviament de material bèl·lic per preparar la Marxa Verda, a la qual s'hi afegí el suport logístic brindat a Mauritània durant el conflicte armat que es va desencadenar a la regió.

França ha instrumentalitzat el Regne del Marroc com a mitjà per mantenir i expandir la seva influència a la regió del nord d'Àfrica, a canvi del seu suport a la causa marroquina. Aquest suport s'ha materialitzat tant en l'àmbit diplomàtic com mitjançant el subministrament de material militar. A més, nombroses empreses franceses s'han beneficiat d'aquesta relació de caràcter simbiòtic, obtenint llicències per part del Marroc per establir-se —de manera il·legítima— al Sàhara Occidental i explotar-ne els abundants recursos naturals.

Pel que fa a la Unió Europea com a conjunt, cal distingir entre les actuacions del Parlament Europeu, d'una banda, i les de la Comissió i el Consell Europeu, de l'altra. En relació a l'Eurocambrà, el cas del Sàhara Occidental posa de manifest les limitacions dels instruments de què disposa per influir en les altres dues institucions polítiques en matèria d'acció exterior. El Parlament Europeu compta amb eines limitades, entre les quals destaquen: resolucions no vinculants, el dret de formular preguntes orals i

escrites i l'obligació que el Consell obtingui el dictamen conforme de la majoria dels membres del Parlament per poder celebrar un acord internacional.³⁹

El Parlament Europeu va fer ús de totes les eines al seu abast, tot i que sense èxit, fins a l'any 1992, quan, després d'emetre un dictamen no conforme respecte a l'acord de pesca entre la UE i el Marroc, va rebre pressions per part de les altres institucions europees per modificar la seva posició i emetre un dictamen favorable que permetés la continuïtat de l'acord. A partir d'aquell moment, el Parlament va apartar-se progressivament de la qüestió de la resolució del conflicte del Sàhara Occidental — àmbit en què fins aleshores havia mostrat una notable iniciativa— per centrar-se principalment en qüestions derivades del conflicte, amb una atenció especial a l'ajuda humanitària.

D'altra banda, des de 1992, l'única ocasió en què el Parlament Europeu va emetre un dictamen no conforme respecte a un acord entre la UE i el Marroc fou amb motiu de la pròrroga de l'acord de pesca l'any 2011. Davant d'aquesta decisió, el Marroc va exercir pressions diplomàtiques directes sobre la Unió Europea, com ara la negativa a permetre el sobrevol d'avions de guerra sobre el seu espai aeri (Trasosmontes, 2014: 28). Actes com aquest, sumats als interessos particulars d'estats membres com Espanya, van conduir a la redacció i aprovació immediata d'un nou acord de pesca.

En l'actualitat, el Parlament Europeu se centra principalment en l'àmbit humanitari i accepta les actuacions de la Comissió i del Consell sense exercir una oposició significativa. Cal recordar, però, que la política exterior i de seguretat comuna és una competència del Consell. En aquest àmbit, el Parlament Europeu té grans limitacions a l'hora de condicionar la presa de decisions en matèria d'acció exterior, ja que aquestes són adoptades pel Consell, que representa els governs dels estats membres.

En el cas de la Comissió Europea i del Consell, la conclusió que s'extreu és la primacia dels interessos econòmics per sobre de la justícia, posant de manifest que els valors europeus mai no han estat aplicats en el cas del Sàhara Occidental. Tot i que aquestes dues institucions han donat suport a les resolucions de l'ONU referents a la solució del conflicte i que es presenten com a actors imparcials, les seves accions evidencien una clara simpatia cap a les tesis marroquines i una voluntat de cercar una resolució del conflicte que resulti beneficiosa per al Marroc.

La desconexió energètica, que la Unió Europea ha implementat respecte a Rússia arran de l'agressió d'aquesta contra Ucraïna, ha fet que el nord d'Àfrica esdevingui un dels nous socis preferents de la UE en matèria energètica. En aquest context, per motius també relacionats amb la seguretat, la UE necessita que el nord d'Àfrica sigui una regió estable, amb els conflictes solucionats de manera permanent.

Cal destacar que els canvis de posició, com els d'Espanya o el succeït amb Alemanya, han estat adoptats pels estats membres de la UE i no per la Unió Europea

³⁹ El Parlament Europeu té aquesta potestat des del 1987, però el seu paper es va tornar decisiu a partir del Tractat de Lisboa el 2009, quan el consentiment parlamentari es va tornar obligatori per a la majoria dels acords internacionals importants de la Unió Europea.

com a institució, la qual no disposa d'una postura oficial clara sobre el conflicte més enllà del suport a les resolucions de l'ONU. Aquest fet permet que la UE es presenti com un actor neutral, evitant així possibles crisis diplomàtiques amb països com Algèria, un soci vital pel subministrament de gas natural al continent europeu.

Finalment, hi ha una institució que es podria considerar que sí està defensant els interessos del Sàhara Occidental, i és el Tribunal de Justícia de la Unió Europea. Amb les seves sentències, ha generat tensió diplomàtica entre la UE i el Marroc i ha forçat la revisió i ajust dels acords comercials i de pesca per excloure expressament el Sàhara Occidental, en un intent d'adaptar-se al dret internacional.

Per tant, en aquest punt, no queda altra cosa que esperar per veure quin serà el pròxim moviment de la Comissió i del Consell, especialment si, com assenyala l'opinió de l'Advocada General de la UE, el TJUE finalment desestima els recursos d'aquestes institucions i anul·la l'acord de pesca.

No deixa de ser curiós, com els diversos estats membres involucrats en el conflicte i la mateixa UE no han deixat mai de sentir-se còmodes amb *l'status quo* del conflicte congelat fins que les sentències del TJUE han impossibilitat aplicar els acords entre la UE i el Marroc, obligant a la seva reformulació per fer-los conformes al dret internacional o a solucionar el conflicte que restava paralitzat.

D'altra banda, la UE i els estats membres han estat còmplices —de manera voluntària o involuntària— de l'estratègia Marroc d'utilitzar els recursos naturals del Sàhara Occidental per legitimar i reconèixer la seva sobirania sobre el territori ocupat. Aquesta activitat és una pràctica de llarga durada per part del Marroc, ja que el primer tractat sobre la matèria amb Espanya data de 1983. A més, malgrat ser un aliat tradicional dels EUA, el 1978 el Marroc va signar un acord de pesca amb l'URSS,⁴⁰ en un intent de fer reconèixer indirectament la seva sobirania a la zona. Aquesta tàctica, però, ha estat aturada als tribunals gràcies al canvi d'estratègia del Front Polisario en la seva lluita per la independència.

Amb tot, la comunitat internacional i els principals actors involucrats en el conflicte —amb l'excepció d'Algèria i el Front Polisario— han anat acceptant les tesis marroquines, deixant com a única via possible per a la resolució del conflicte la incorporació del Sàhara Occidental dins del Regne del Marroc sota un règim autònom. La passivitat dels actors internacionals, la manca de recursos de la RASD per defensar-se, els interessos econòmics i l'eficàcia de la diplomàcia marroquina són factors que han fet que la balança s'inclini a favor del Marroc, tot i que aquest no ha actuat conforme al dret internacional.

⁴⁰ En cas que el tema resulti d'interès pel lector es recomana: Zoubir, Y. (1987) *Soviet Policy toward the Western Sahara Conflict*. Indiana University Press, Indianapolis, pp 17-32.

7. REFERÈNCIES

7.1. Bibliografia

Afanador, W., Solano, Y. (2008). Contexto Sociojurídico del conflicto en el Sáhara occidental. *Diálogos de saberes*, (29). P. 273-296.

<https://revistas.unilibre.edu.co/index.php/dialogos/article/view/2052/1575>

Allen S. & Trinidad, J. (2024). *The Western Sahara Question and International Law. Recognition Doctrine and Self-Determination*. Routledge Taylor&Francis Group, New York. <https://doi.org/10.4324/9781032658827>

Canarias ahora (2024, 22 de maig). *El Parlamento, excepto Vox, pide el reconocimiento jurídico de Canarias ante la ONU como un archipiélago. El objetivo es lograr la delimitación internacional de las aguas isleñas.*

https://www.eldiario.es/canariasahora/politica/parlamento-excepto-vox-pide-reconocimiento-juridico-canarias-onu-archipielago_1_11387436.html

Darbouche, H. & Colombo, S. (2010). *The EU, Civil Society and Conflict Transformation in Western Sahara: The Failure of Disengagement*. MICROCON Policy Work Paper, 13. https://www.iai.it/sites/default/files/microcon-wp_13.pdf

De Larramendi, H. (1997). *La política exterior de Marruecos*. Editorial Mapfre.

<https://www.larramendi.es/es/consulta/registro.do?id=9913>

De Larramendi, M. (2016). La cuestión del Sáhara Occidental en la política exterior espanyola. En I. Barrañeda (Ed.). *Sáhara Occidental 40 años después* (pp. 105-122). Catarata. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5995076>

Escoda, J. (2021). *La Crisis Migratoria de Ceuta*. Asociacion para las Naciones Unidas de España (ANUE). <https://anue.org/wp-content/uploads/2021/06/La-crisis-migratoria-de-Ceuta.-Articulo-Completo.pdf>

Fisas, V. (2011). *El Proceso de paz del Sáhara Occidental. Una propuesta de salida negociada*. Quaderns de Construcció de Pau, nº18, p. 1-11.

https://escolapau.uab.cat/img/qcp/sahara_salida_negociada.pdf

Giménez, E. (2022). *La Posición de la Unión Europea en el conflicto del Sáhara Occidental ¿Terminan los principios donde empiezan los intereses?*. Real Instituto Universitario de Estudios Europeos, Universidad San Pablo, 117.

<https://www.ceuediciones.es/catalogo/libros/derecho/la-posicion-de-la-union-europea-en-el-conflicto-del-sahara-occidental-terminan-los-principios-donde-empiezan-los-intereses/>

- López Belloso, M. & González Hidalgo, E. (2016). The Role of European Institutions in the Defense of Human Rights in the Western Sahara. *Estudios de Deusto. Revista de Derecho Público*, 65(1), pp 329-360. [https://doi.org/10.18543/ed-64\(1\)-2016pp329-360](https://doi.org/10.18543/ed-64(1)-2016pp329-360)
- Guindo, M. & Bueno, A. (2014). La cuestión del Sáhara Occidental. De los Acuerdos de Madrid hasta hoy (1975-2015) en I. Barrañeda (ed.), *El Sáhara Occidental 40 años después*. (pp 13-24). Los Libros de la Catarata. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5995051>
- Hernández, A.P. (2014). Análisis de la influencia de Francia y sus intereses en el conflicto del Sáhara Occidental. Período 1991-2011. *Revista Análisis Internacional*, 5(2), 407-415. <https://revistas.utadeo.edu.co/index.php/RAI/article/view/995>
- Libertad Digital (2005, 12 de juliol). *Felipe González en Tinduf, en 1976: "Nuestro partido estará con vosotros hasta la victoria final"*. <https://www.libertaddigital.com/mundo/felipe-gonzalez-en-tinduf-en-1976-nuestro-partido-estara-con-vosotros-hasta-la-victoria-final-1276256035/>
- Lovatt, H. & Mundy, J. (2021). *Libertad de Elección: Un nuevo plan de paz para el Sáhara Occidental*. European Council on Foreign Relations. <https://ecfr.eu/madrid/publication/libertad-de-eleccion-un-nuevo-plan-de-paz-para-el-sahara-occidental/>
- Molina, F. (2014). La Unión Europea y el conflicto del Sáhara Occidental. En I. Barrañeda (Ed.). *Sáhara Occidental 40 años después* (pp. 189-204). Catarata. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5995072>
- Mora, J. (2015). Conflicto del Sáhara: Ni guerra... ni paz. En *Panorama geopolítico de los conflictos 2015* (pp. 103-116). Instituto Español de Estudios Estratégicos. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6147358>
- Morán, F. (1990). *España en su sitio*. Plaza&Janes/Cambio16, Madrid.
- Pérez Gonzalez, Á. (1999). Sáhara Occidental: La descolonización pendiente. *Razón y Fe*, 239(1207), 523-531. <https://revistas.comillas.edu/index.php/razonyfe/article/view/19532>
- Rollinde, M. (2003). La Marche Verte : un nationalisme royal aux couleurs de l'islam. *Le Mouvement Social*, 202(1), 33-152. <https://doi.org/10.3917/lms.202.0133>

- Ruiz Miguel, C. (2005). *Sáhara Occidental 1975-2005: Cambio de variables de un conflicto estancado*. Real Instituto el Cano de Estudios Internacionales y Estratégicos. <https://www.realinstitutoelcano.org/analisis/sahara-occidental-1975-2005-cambio-de-variables-de-un-conflicto-estancado/>
- Ruiz Miguel, C. (2008). La Propuesta Marroquí de Autonomía para el Sáhara Occidental: Una antigua propuesta sin credibilidad. *Revista d'estudis autonòmics i federals*, 7, 268-291. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2856807>
- Soroeta, J. (2022). El Tribunal General pone fin a la sinrazón del Consejo y la Comisión (sentencias de 29 de septiembre de 2021). No habrá más acuerdos para explotar los recursos naturales del Sahara Occidental sin el consentimiento del Frente Polisario. *Revista General de Derecho Europeo*, 56, pp 35-80. https://www.iustel.com/v2/revistas/detalle_revista.asp?id_noticia=424669
- Torrejón, J.D. (2018). El Parlamento Europeo y el Conflicto del Sáhara Occidental (1956-2018). *Revista Electrónica de Estudios Internacionales*, 36, p. 1-39. <https://doi.org/10.17103/reei.36.02>
- Trasosmontes, V. (2014). *El territorio del Sáhara Occidental y sus intereses económicos: reflexiones para España* (Documento Marco, 17/2014). Instituto Español de Estudios Estratégicos. https://www.ieee.es/Galerias/fichero/docs_marco/2014/DIEEEM17-2014 Canarias-Sahara VioletaTrasosmontes.pdf
- Urruela, Á. (1995). El Parlamento Europeo frente al conflicto del Sáhara Occidental. *Papers*, 46, p. 107-120. <https://doi.org/10.5565/rev/papers.1786>
- U.S. Geological Survey. (2024). *Mineral commodity summaries 2024* (212 pp.). U.S. Geological Survey. <https://doi.org/10.3133/mcs2024>
- Yildiz, U. (2013). The European Union's position on the Western Sahara conflict. *Marmara Journal of European Studies*, 21(1), pp 37-57. <https://dergipark.org.tr/en/pub/maruaad/issue/320/1525>
- Western Sahara Resource Watch (2003, 11 de maig). *Una de las costas más ricas del mundo*. <https://wsrw.org/es/noticias/una-de-las-costas-mas-ricas-del-mundo>
- Zunes, S. & Mundy, J. (2010) *Western Sahara: War, Nationalism, and Conflict Irresolution*. Syracuse University Press, Syracuse. <https://muse.jhu.edu/book/66111/>

7.2. Legislació, tractats i altres documents oficials

Asamblea General de las Naciones Unidas (1960, 14 de diciembre). *Declaración sobre la concesión de la independencia a los países y pueblos coloniales* (Res. A/RES/1514 [XV]).

<https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/declaration-granting-independence-colonial-countries-and-peoples>

Asamblea General de las Naciones Unidas (1965, 16 de diciembre). *Resolución 2072 (XX): Cuestión de Ifni y el Sáhara Español*.

[https://docs.un.org/es/A/RES/2072\(XX\)](https://docs.un.org/es/A/RES/2072(XX))

Asamblea General de las Naciones Unidas. (1966, 16 de diciembre). *Pacto Internacional de Derechos Económicos, Sociales y Culturales (Resolución 2200 A (XXI))*.

<https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>

Asamblea General de las Naciones Unidas (1970, 24 de octubre). *Resolución 2625 (XXV): Declaración relativa a los principios de Derecho internacional referentes a las relaciones de amistad y a la cooperación entre los Estados de conformidad con la Carta de las Naciones Unidas*. [https://docs.un.org/es/A/RES/2625\(XXV\)](https://docs.un.org/es/A/RES/2625(XXV))

Asamblea General de las Naciones Unidas (2007, 21 de septiembre). *Carta dirigida al Presidente de la Asamblea General por el Representante Permanente de Marruecos ante las Naciones Unidas*.

<https://www.parlament.cat/document/intrade/430561559>

Comisión Europea (2018). *Documento de trabajo de los servicios de la Comisión: Informe sobre los beneficios para la población del Sáhara Occidental de la ampliación de las preferencias arancelarias a los productos originarios del Sáhara Occidental y sobre la consulta de dicha población al respecto* (SWD/2018/346 final/2).

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:52018SC0346R\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:52018SC0346R(01))

Consejo de la Unión Europea (2006). *Reglamento (CE) n.º 764/2006 del Consejo, de 22 de mayo de 2006, relativo a la celebración del Acuerdo de colaboración en el sector pesquero entre la Comunidad Europea y el Reino de Marruecos*. DOUE L 141, 29.5.2006, pp. 1–3.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:32006R0764>

Consejo de la Unión Europea (2012, 7 de septiembre). *Acuerdo en forma de Canje de Notas entre la Unión Europea y el Reino de Marruecos sobre medidas recíprocas de liberalización del comercio de productos agrícolas, productos agrícolas transformados, pescado y productos de la pesca, sustitución de los Protocolos n.ºs 1, 2 y 3 y los anexos de estos Protocolos, y modificación del Acuerdo Euromediterráneo por el que se crea una Asociación entre las Comunidades Europeas y sus Estados miembros, por una parte, y el Reino de Marruecos, por otra* (DOUE L 241, pp. 4–47).

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:22012A0907\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:22012A0907(01))

Consejo de la Unión Europea (2019, 6 de febrero). *Acuerdo en forma de Canje de Notas entre la Unión Europea y el Reino de Marruecos sobre la modificación de los Protocolos n.º 1 y n.º 4 del Acuerdo Euromediterráneo por el que se crea una Asociación entre las Comunidades Europeas y sus Estados miembros, por una parte, y el Reino de Marruecos, por otra*. DOUE L 34, 6.2.2019, pp. 1–3.

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:22019A0206\(01\)&from=ES](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:22019A0206(01)&from=ES)

Consejo de las Comunidades Europeas (1988). *Reglamento (CEE) n.º 2054/88 del Consejo de 23 de junio de 1988 relativo a la conclusión del Acuerdo sobre las relaciones en materia de pesca marítima entre la Comunidad Económica Europea y el Reino de Marruecos, y por el que se adoptan disposiciones para su aplicación*. DO L 181 de 12.7.1988, p. 1–2.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:31988R2054>

Consejo de las Comunidades Europeas (1992). *Decisión 92/548/CEE del Consejo, de 16 de noviembre de 1992, referente a la celebración del Protocolo relativo a la cooperación financiera y técnica entre la Comunidad Económica Europea y el Reino de Marruecos*. DOUE L 352, 2.12.1992, pp. 13–13.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:31992D0548>

Consejo de Seguridad de las Naciones Unidas (1990, 27 de junio). *Resolución 658 (1990) relativa al Sáhara Occidental*.

[https://docs.un.org/es/S/RES/658\(1990\)](https://docs.un.org/es/S/RES/658(1990))

Consejo de Seguridad de las Naciones Unidas (1991, 6 de noviembre). *Resolución 719 (1991): La situación relativa al Sáhara Occidental*.

<https://digitallibrary.un.org/record/112199?ln=es&v=pdf>

Consejo de Seguridad de las Naciones Unidas (2001, 20 de junio). *Informe del Secretario General sobre la situación relativa al Sáhara Occidental* (S/2001/613).

<https://docs.un.org/es/S/2001/613>

Consejo de Seguridad de las Naciones Unidas (2002, 30 de julio). *Resolución 1429 (2002) aprobada por el Consejo de Seguridad en su 4594ª sesión, celebrada el 30 de julio de 2002*. [https://docs.un.org/es/S/RES/1429\(2002\)](https://docs.un.org/es/S/RES/1429(2002))

Consejo de Seguridad de las Naciones Unidas (2003, 23 de mayo). *Informe del Secretario General sobre la situación relativa al Sáhara Occidental* (S/2003/565).

<https://www.arso.org/S-2003-565s.pdf>

Consejo de Seguridad de las Naciones Unidas (2003, 31 de julio). *Resolución 1495 (2003) aprobada por el Consejo de Seguridad en su 4801ª sesión, celebrada el 31 de julio de 2003*. [https://docs.un.org/es/S/RES/1495\(2003\)](https://docs.un.org/es/S/RES/1495(2003))

Corell, H. (2002, 29 de enero). *Carta dirigida al Presidente del Consejo de Seguridad por el Secretario General Adjunto de Asuntos Jurídicos, Asesor Jurídico [Opinión consultiva]*. <https://www.arso.org/s-2002-161s.htm>

Gobierno de España (1958, 14 de enero). *Decreto de 10 de enero de 1958 por el que se reorganiza el Gobierno General del África Occidental Española*. Boletín Oficial del Estado, nº 12, pp. 333–334.

<https://www.boe.es/boe/dias/1958/01/14/pdfs/A00333-00334.pdf>

Gobierno de España (1958, 29 de diciembre). *Ley de 26 de diciembre de 1958 sobre régimen jurídico de las Entidades estatales autónomas*. Boletín Oficial del Estado, núm. 311, pp. 11911–11922.

Naciones Unidas (1969, 23 de mayo). *Convención de Viena sobre el Derecho de los Tratados* (1155 U.N.T.S. 331).

https://www.oas.org/xxxivga/spanish/reference_docs/convencion_viena.pdf

Naciones Unidas (1975). *Declaration of Principles on Western Sahara by Spain, Morocco and Mauritania, Madrid, 14 November 1975* (United Nations Treaty Series No. 258). United Nations Secretariat.

<https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%20988/volume-988-i-14450-english.pdf>

Parlamento Europeo (1988). *Dictamen conforme del Parlamento Europeo al acuerdo de pesca entre la Unión Europea y el Reino de Marruecos de 1988*. (DO C 167, 27 de junio de 1988).

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=OJ:C:1988:167:TOC>

Parlamento Europeo (1989, 15 de marzo). *Resolución sobre la situación política en el Sáhara Occidental* (Documento 51988IP0374). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:51988IP0374>

Parlamento Europeo (1991). *Decisión (Dictamen conforme) sobre la celebración del protocolo relativo a la cooperación financiera y técnica entre la Comunidad Económica Europea y el Reino de Marruecos* (Documento 51991AP0351). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:51991AP0351>

Parlamento Europeo (1991). *Resolución sobre los Protocolos financieros con Siria, Marruecos, Argelia, Egipto, Túnez, Jordania, el Líbano e Israel, y el respeto de los derechos humanos y de los acuerdos internacionales por parte de estos países* (Documento 51991IP0031). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:51991IP0031>

Parlamento Europeo (1991, 14 de octubre). *Resolución sobre el plan de paz para el Sáhara Occidental* (DOUE C 267, p. 129). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:51991IP1339>

Parlamento Europeo (1993). *Resolución sobre la suerte de los "desaparecidos" saharauis en Marruecos y en el Sáhara Occidental* (Documento 51993IP0699). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:51993IP0699>

Parlamento Europeo (1994, 28 de febrero). *Resolución sobre las violaciones de los derechos humanos en Marruecos y en el Sáhara Occidental* (DOUE C 61, p. 177). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:51994IP0167>

Parlamento Europeo (1998, 6 de abril). *Recomendación del Parlamento Europeo destinada al Consejo sobre el Sáhara Occidental* (DOUE C 104, p. 29). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:51998IP0066>

Parlamento Europeo (2000, 29 de diciembre). *Resolución del Parlamento Europeo sobre el Sáhara Occidental* (DOUE C 377, pp. 354–355). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A52000IP0246%2801%29>

Parlamento Europeo (2010, 25 de noviembre). *Resolución del Parlamento Europeo sobre la situación en el Sáhara Occidental* (DOUE C 99E, pp. 87–89).

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:52010IP0443>

Parlamento Europeo (2011, 29 de noviembre). *Recomendación A7-0394/2011 sobre el proyecto de Decisión del Consejo relativo a la celebración de un Protocolo entre la Unión Europea y el Reino de Marruecos por el que se fijan las posibilidades de pesca y la contrapartida financiera previstas en el Acuerdo de colaboración en el sector pesquero entre la Comunidad Europea y el Reino de Marruecos* (Procedimiento 2011/0139(NLE); ponente: Carl Haglund). Comisión de Pesca. A7-0394/2011.

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-7-2011-0394_ES.html

Parlamento Europeo (2018, 5 de julio). *Recomendación al Consejo sobre el 73.º período de sesiones de la Asamblea General de las Naciones Unidas* (2018/2040(INI)) (DOUE C 118, pp. 165–179).

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:52018IP0312>

Parlamento Europeo (2018, 23 de octubre). *Respuesta escrita a la pregunta E-005415/18 sobre la legitimación de la ocupación del Sáhara Occidental por Marruecos* (Pregunta con solicitud de respuesta escrita E-005415/18; Art. 130 del Reglamento; Ponente: Paloma López Bermejo, GUE/NGL). Comisión (Vicepresidenta/Alta Representante).

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2018-005415_ES.html

Parlamento Europeo (2019, 4 de enero). *Respuesta escrita de la Vicepresidenta/Alta Representante Mogherini en nombre de la Comisión Europea a la pregunta E-005415/18 sobre la legitimación de la ocupación del Sáhara Occidental por Marruecos* (E-8-2018-005415-ASW).

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2018-005415-ASW_ES.html

Parlamento Europeo (2021, 11 de marzo). *Resolución del Parlamento Europeo, de 11 de marzo de 2021, sobre los derechos de la infancia a la luz de la Estrategia de la UE sobre los derechos del niño* (2021/2523(RSP)).

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0090_ES.html

Parlamento Europeo (2021, 10 de junio). *Resolución del Parlamento Europeo sobre la violación de la Convención de las Naciones Unidas sobre los Derechos del Niño y el uso de menores por las autoridades marroquíes en la crisis migratoria de Ceuta* (2021/2747(RSP)) (DOUE C 67, pp. 99–102).

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:52021IP0289>

Versiones consolidadas del Tratado de la Unión Europea y del Tratado de Funcionamiento de la Unión Europea (...). DO C 202 de 7.6.2016, p. 1–388.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/ALL/?uri=celex:12016ME/TXT>

7.3. Jurisprudència

Tribunal General de la Unión Europea (2015, 10 de diciembre). *Sentencia en el asunto T-512/12, Front Polisario v. Council* (ECLI:EU:T:2015:953).

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=172870&doclang=ES>

Tribunal General de la Unión Europea (2021, 29 de septiembre). *Sentencia del Tribunal General (Sala Novena ampliada) en los asuntos acumulados T-344/19 y T-356/19, Frente Polisario contra Consejo de la Unión Europea*.

<https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=es&td=ALL&num=T-344/19>

Tribunal de Justicia de la Unión Europea (2016, 21 de diciembre). *Sentencia en el asunto C-104/16 P – Consejo contra Frente Polisario*.

<https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=es&jur=C,T,F&num=C-104/16&td=ALL>

Tribunal de Justicia de la Unión Europea (2018, 27 de febrero). *Sentencia del Tribunal de Justicia (Gran Sala) en el asunto C-266/16, Western Sahara Campaign UK contra Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs y Secretary of State for Environment, Food and Rural Affairs (petición prejudicial del High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division)*.

<https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=es&jur=C,T,F&num=C-266/16&td=ALL>

Tribunal de Justicia de la Unión Europea (2025, 15 de enero). *Sentencia del Tribunal de Justicia (Gran Sala) de 4 de octubre de 2024, rectificada el 15 de enero de 2025, en los asuntos acumulados C-778/21 P y C-798/21 P, Comisión Europea y Consejo de la Unión Europea contra Front populaire pour la libération de la Saguia el-Hamra et du Rio de oro (Frente Polisario)*.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/es/TXT/?uri=CELEX:62021CJ0778>